

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Tamara Banko

**VPLIV VREDNOTENJA MLADINSKE LITERATURE NA
KNJIŽNO PRODUKCIJO IN IZPOSOJO GRADIVA: PRIMER
OZNAČEVANJA KAKOVOSTNIH KNJIŽNIH DEL Z
ZNAKOM ZLATA HRUŠKA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2019

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana **Tamara Banko** izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: **Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška.**

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- o sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- o so druga dela avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- o sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- o je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- o na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

V Ljubljani, dne 2. 12. 2019

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Tamara BANKO

Naslov pisne naloge: Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Št. strani: 26

Št. tabel: 4

Št. referenc: 32

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 15

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Ljubljana

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Karolina HARJAČ BRICELJ

UDK: 82-93-047.44:655.4/.5

82-93-047.44:027.082

Ključne besede: Pionirska – CMKK, zlata hruška, vrednotenje literature, mladinska književnost, izposoja, uredniki

Izvleček:

Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo (CMKK) je organizacijska enota Mestne knjižnice Ljubljana. Že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja pripravlja priporočilne sezname mladinskih knjig, ki so od leta 2009 znani kot Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig. Pionirska – CMKK vsako leto ovrednoti celotno produkcijo mladinskega leposlovja za preteklo leto, odlične izdaje označi z zlato hruško in najboljšim podeli priznanje zlata hruška. Z našo nalogo smo želeli ugotoviti, kakšen vpliv ima prejem priznanja zlata hruška na izposajo ter kako uredniki mladinskega leposlovja gledajo na vrednotenje, ki ga opravlja Pionirska, in na znak zlata hruška. To smo raziskovali v obliki ekspertne študije in z intervjuvanjem štirih urednic založb Miš, Mladinska knjiga in Zala. Izpostavili smo še druge slovenske nagrade za mladinsko leposlovje ter načine, kako knjižničarji pri nas in v tujini vrednotijo literaturo. Opisali smo, kakšen vpliv imajo literarne nagrade lahko na prodajo in ugled založb. Predstavili smo stanje založništva v Sloveniji, močno vez med knjižnicami in založbami ter založniške standarde. V raziskavi smo ugotovili, da po prejemu priznanja zlata hruška ne pride do povečanja izposoje, temveč se knjige izposojajo pogostejše, ko so nove in aktualne, potem pa izposoja začne upadati. Pri urednicah se je pokazala razlika med večjo in manjšima založbama, čeprav prejem zlata hruške vsem veliko pomeni. Urednice so podale tudi nekaj komentarjev glede načina vrednotenja, zato smo na koncu predlagali nekaj sprememb, s katerimi bi vrednotenje, ki ga opravlja Pionirska, postalo bolj uravnoteženo in splošno cenjeno.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 VREDNOTENJE LITERATURE	3
2.1 PIONIRSKA – CMKK IN ZLATA HRUŠKA	3
2.2 SLOVENSKE NAGRADE ZA MLADINSKO KNJIŽEVNOST	6
2.3 VREDNOTENJE S STRANI KNJIŽNIČARJEV	7
2.4 VPLIV LITERARNIH NAGRAD	8
3 ZALOŽNIŠTVO V SLOVENIJI	9
3.1 ODNOS MED KNJIŽNICAMI IN ZALOŽBAMI	9
3.2 TIPOLOGIJE SLOVENSKEGA ZALOŽNIŠTVA PO RUGLJU	10
3.3 ZALOŽNIŠKI STANDARDI	11
3.4 PREGLED ZALOŽNIŠKE PRODUKCIJE ZA OTROKE IN MLADINO	13
4 PRAKTIČNI DEL	14
4.1 EKSPERTNA ŠTUDIJA	14
4.2 INTERVJUJI Z UREDNICAMI MLADINSKEGA LEPOSLOVJA	17
5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	21
6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	23

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposoj gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom Zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava št. izposoj za tri knjige, ki so v zadnjih treh letih dobile priznanje zlata hruška	15
Tabela 2: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2015	15
Tabela 3: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2016	16
Tabela 4: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2017	16

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Skupna tabela podatkov o izposoji iz sistema Cobiss.....	I
Priloga 2: Celotni intervjuji z urednicami mladinskega leposlovja	II

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom Zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ZAHVALA

Zahvaljujem se Mestni knjižnici Ljubljana, da mi je omogočila opravljanje usposabljanja in bibliotekarskega izpita, predvsem pa mentorici Karolini Harjač Bricelj za vodenje v procesu usposabljanja in pisanja naloge.

1 UVOD

Mestna knjižnica Ljubljana (MKL) je največja splošna knjižnica v Sloveniji. Takšna, kot jo poznamo danes, je nastala leta 2008, ko je Mestna občina Ljubljana območne knjižnice, tj. knjižnico Bežigrad, knjižnico Jožeta Mazovca, knjižnico Otona Župančiča, knjižnico Prežihov Voranc, knjižnico Šiška in Slovansko knjižnico, združila v enotno Mestno knjižnico Ljubljana. Te so sedaj območne enote, vse razen Slovanske knjižnice pa imajo še svojo mrežo krajevnih knjižnic. Poleg Mestne občine Ljubljana opravlja MKL javno službo še v občinah Brezovica, Dobrova - Polhov Gradec, Horjul, Ig, Škofljica, Vodice in Velike Lašče, kjer ima 13 krajevnih knjižnic. MKL izvaja dejavnost potujoče knjižnice in ima 47 postajališč bibliobusa, v njeni mreži so še specialna knjižnica Slovanska knjižnica – Center za domoznansko dejavnost in specialne humanistične zbirke, Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo (CMKK) ter Trubarjeva hiša literature. Izvaja tudi programe na področju vseživljenjskega učenja (Center za vseživljenjsko učenje) in stalnega strokovnega usposabljanja knjižničarjev (Učni center MKL) (Mestna knjižnica Ljubljana [MKL], 2019, str. 10).

MKL je imela ob koncu leta 2018 84.592 članov (24,9 % prebivalstva), od teh se jih je 12.821 vpisalo na novo. Uporabniki so lahko izbirali med 1.760.196 enotami knjižničnega gradiva. Zabeleženih je bilo 4.366.802 izposoj na dom in 2.384.793 obiskov. Prirast gradiva za otroke je v letu 2018 znašal 3.157 (MKL, 2019, str. 17, 28).

MKL je tudi območna knjižnica za osrednjeslovensko regijo. To zajema naslednje naloge: "zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, strokovna pomoč knjižnicam na območju, koordinacija zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva in usmerjanje izločenega knjižničnega gradiva s svojega območja" (MKL, 2019, str. 10).

Z nalogo smo želeli ugotoviti, kakšen izmerljiv vpliv ima vrednotenje mladinske literature, ki ga opravlja Pionirska – CMKK, na deležnike knjižnice (uporabnike in založnike). Z ekspertno študijo, pri kateri smo izvozili podatke o izposoji iz knjižničnega kataloga Cobiss in jih primerjali med seboj, smo preverili, kakšen vpliv ima označevanje z zlato hruško in prejem priznanja na izposajo. Avtorica Žumer (2005, str. 99–100) kot prednosti ekspertne študije

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

navaja hitrost in enostavnost izvedbe, raziskava je neodvisna od zunanjih okoliščin, ki so lahko težavne pri uporabniških študijah, raziskavo je mogoče tudi hitro ponoviti. Najprej smo primerjali izposojajo treh knjig, ki so v zadnjih treh letih dobile priznanje zlata hruška, obravnavali smo obdobje pred prejemom priznanja in po prejemu priznanja zlata hruška. Podatke o izposoji v teh dveh obdobjih smo nato za vsak naslov primerjali še s knjigo, ki je tudi izšla na preučevano leto in ni dobila znaka ali priznanja zlata hruška, je pa glede na literarno zvrst in starostno stopnjo podobna nagrajeni. Podatke smo predstavili v tabelah in jih poskušali obrazložiti. V tem delu raziskave smo postavili naslednjo hipotezo:

- hipoteza 1: ko knjiga prejme priznanje zlata hruška, se poveča njena izposoja, saj se od takrat naprej več izpostavlja (tako v knjižnicah kot v medijih). Uporabniki si nagrajene knjige izposojajo pogosteje kot tiste, ki niso označene z zlato hruško.

Zanimalo nas je tudi, kako na zlato hruško gledajo urednice mladinskega leposlovja pri treh založbah, ki so v zadnjih treh letih prejele največ znakov zlata hruška – Mladinska knjiga, Miš in Zala. Zato smo z urednicami opravili intervjuje, pridobljeni podatki so predstavljeni in analizirani opisno.

Za ta del raziskave smo postavili še drugo hipotezo:

- hipoteza 2: pokazale se bodo razlike v uredniškem delu glede na velikost založbe in glede na to, v kateri model po Ruglju (2017b) spadajo:
 - Mladinska knjiga sodi v tradicionalni model – imajo več urednikov, so strokovnjaki za svoje področje, zato lažje izberejo kakovostne knjige, jim pa zlata hruška ne pomeni toliko, saj je njihova založba že uveljavljena;
 - založbi Miš in Zala sodita v mešani model – vsaka ima samo eno urednico mladinske literature, poleg kakovostnih knjig morajo take založbe izbirati tudi bolj komercialne, da lahko obstanejo, zlata hruška jim pomeni veliko, saj je dobra za promocijo in kaže, da delajo dobro.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Postavili smo torej dve hipotezi, ki smo ju preverili v praktičnem delu naloge. Najprej pa sledi nekaj teoretičnih podlag o vrednotenju literature, založništvu v Slovenji in mladinski literaturi.

2 VREDNOTENJE LITERATURE

2.1 PIONIRSKA – CMKK IN ZLATA HRUŠKA

V okviru MKL deluje Pionirska – CMKK, ki se nahaja na mladinskem oddelku Knjižnice Otona Župančiča. Izhaja iz Pionirske knjižnice, ki je že od ustanovitve leta 1948 "vodilna strokovna ustanova na področju mladinskega knjižničarstva" (Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo [CMKK], b. d.). Že od leta 1961 vodi arhiv slovenskega mladinskega leposlovja, ki poleg mladinskih knjig v slovenščini vsebuje tudi "slovensko mladinsko periodiko od konca 19. stoletja do danes, mladinske knjige slovenskih avtorjev prevedene v tuje jezike, izbor najboljših slikanic v različnih jezikih in strokovno literaturo s področja mladinske književnosti in knjižničarstva" (Pionirska – CMKK, b. d.). Uporabniki si v času odprtosti knjižnice lahko ogledajo gradivo iz zbirke, na dom pa si ga ni mogoče izposoditi. Od leta 1972 Pionirska pripravlja Strokovne srede, redna strokovna srečanja šolskih in mladinskih knjižničarjev, pa tudi zainteresirane javnosti. V Pionirski ima sedež tudi Slovenska sekcija IBBY (sekcija mednarodne zveze za mladinsko književnost). Leta 1960 je Pionirska uvedla postavitve gradiva po sistemu CPM, ki se ga še danes držijo mnoge slovenske knjižnice, pred leti pa je zaznala, da ta postavitve ni več primerna, zato MKL sedaj uporablja postavitve po bralnih perspektivah¹, ki je osnova tudi za delitev vrednotenih knjig v Priročniku za branje kakovostnih mladinskih knjig (na kratko Priročnik).

Pionirska priporočilne sezname mladinskih knjig pripravlja že od leta 1972. So strokovni in objektivni, saj jih vedno pripravijo zaposleni v CMKK, od leta 2005 tudi v sodelovanju z zunanjimi sodelavci oz. strokovnjaki s področja. Kot samostojna publikacija izhajajo od leta 1990 (Blažić, 2007, str. 4; Zadavec, 2011). Prvi pregledni izbor dobrih knjig za otroke in mladino je bil objavljen leta 1991 v reviji Šolska knjižnica, zajeta pa je bila knjižna

¹ Razlaga postavitve po bralnih perspektivah je dostopna na https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/nase_knjiznice/pionirska/shema-postavitve.pdf.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

produkcija od leta 1948 do 1990. Samostojno publikacijo izbora za preteklo leto Pionirska izdaja od leta 1999 (Zadravec, 2011), od leta 2009 pa je znana kot Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig. "Namen vrednotenja je spodbujanje branja, širjenje dobre knjige in uveljavljanje kakovostne mladinske knjige." (Kriteriji vrednotenja, b. d.)

Knjige ocenjuje uredniški odbor, število članov pa se je skozi leta povečevalo. Vrednotijo "vsakoletno knjižno produkcijo za otroke in mladino v celoti" (Mlakar, Lavrenčič Vrabec in Zadravec, 2008, str. 10). "Posamezno delo je ovrednoteno primerjalno znotraj posameznih tematskih, žanrskih in literarno vrstnih/zvrstnih skupin, ki mu pripada (npr. igroknjige, slikanice, stripi, fantastika, poezija), vsako pa še posebej znotraj celotne produkcije, in sicer z enotnim kriterijem kakovosti, ne glede na to ali gre za prevod ali izvirno tvornost in ne glede na to ali gre za poučno ali leposlovno besedilo." (Mlakar idr., 2008, str. 10) V Priročniku za leto 2010 dodajo še, da so kot založniški izdelek ocenjevali kvaliteto "opreme, ilustracij, tiska, postavitve besedila, lektoriranja, prevoda, berljivosti, strokovne korektnosti" (zadnje pri poučnih ali poučno-leposlovnih delih) (Lavrenčič Vrabec, Mlakar in Zadravec, 2010, str. 9). Poleg novih izdaj vrednotijo tudi prenovljene, ponatise in dotise (Kriteriji vrednotenja, b. d.).

Med odlične izdaje, ki dobijo znak zlata hruška, se uvrstijo tiste, ki izstopajo po vsebini in izvedbi. Od leta 2010 podeljujejo tudi priznanje zlata hruška, in sicer "vrhunskim založniškim izdelkom" (Kos, 2011). Najprej so ga podeljevali v treh kategorijah (za izvirno slovensko mladinsko leposlovno in poučno knjigo ter prevedeno mladinsko leposlovno knjigo), v naslednjih letih pa se je rahlo spreminjalo, koliko priznanj so podelili in v katerih kategorijah. Podeljevali so tudi priznanje za prevedeno mladinsko poučno knjigo (leta 2018 ga je dobila *Ne liži te knjige*), leto 2018 pa je izstopalo po tem, da niso podelili priznanja za prevedeno mladinsko leposlovno knjigo. S tem so želeli opozoriti na "ponavljajočo se neustrezno obravnavo materialov" oz. "nezadostno kakovost tiska, očiten nezadosten nadzor nad načrtovanjem in kakovostjo izvedbe končnega izdelka, slabo berljivost in čitljivost ter v posameznih primerih tudi neustrezno ergonomijo knjig" (Strokovne komisije za priznanja zlata hruška, 2018, str. 29). Odločitev, katere knjige bodo prejele priznanje zlata hruška, je pri zadnjem vrednotenju (produkcije iz leta 2017, ki je v Priročniku izšlo novembra 2018), prvič potekalo v okviru dveh strokovnih komisij – za izvirno in prevedeno leposlovno ter izvirno in prevedeno mladinsko poučno knjigo (Mlakar Črnič, 2018, str. 5).

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Pionirska podelitev zlatih hrušk vidi kot priložnost, "da se v javnosti uveljavi promocija kakovostnih knjig, da javnost izve, da je mladinska književnost del umetnosti in kulture naroda in da ima mladinsko leposlovje tudi socialno, psihološko, etično in kulturološko poslanstvo" (Zlata hruška, b. d.). Z znakom in priznanji zlata hruška je priporočanje mladinskih knjig, ki ga Pionirska opravlja že skoraj 50 let, postalo bolj vidno javnosti in pomemben del knjižnega trga. Veliko slovenskih splošnih knjižnic ima namreč knjige označene z znakom zlata hruška, nekatere jih tudi izpostavljajo (npr. pripravijo razstavo ob izidu Priročnika ali jih imajo postavljene ločeno), založbe Mladinska knjiga, Miš in Zala zlate hruške izpostavljajo na svojih spletnih straneh, označene so v nekaterih knjigarnah. Knjigarna Konzorcij že nekaj let v sodelovanju s Pionirsko v januarju pripravi Teden zlatih hrušk, ko nagrajene knjige posebej izpostavijo in pripravijo dogodke, povezane s knjigami, ki so preteklo leto prejele priznanje zlata hruška.

Gujtman (2015, str. 60) vrednotenje, ki ga opravlja Pionirska, izpostavi kot primer dobre prakse, saj "pozitivno vpliva na izbor nakupa knjig za otroke v knjižnicah in razvoj samega branja v vseh slovenskih knjižnicah". Grilc (2016, str. 48) Priročnik pohvali, ker je "popoln, strokovno dosleden in metodološko enoten pristop evalviranja celotne knjižne produkcije tega žanra". Ne samo, da so zbrane vse knjige tega segmenta, ki so dosegljive na knjižnem trgu, v Priročniku jih tudi povzamejo, vsebinsko ovrednotijo in klasificirajo. Zato je nepogrešljiv za knjižničarje, pedagoge in vse druge, ki jih zanima branje kakovostnih mladinskih knjig.

Pri praktični uporabi Priročnika pa je problematično, da je ocenjena produkcija preteklega leta, zato traja zelo dolgo, da celostne ocene knjig pridejo do zainteresiranih deležnikov. Za bolj ažurna priporočila so zato v Pionirski vzpostavili Knjigometer, kjer izpostavijo izbor knjig, ki so izšle v tekočem letu in jih priporočajo "za umestitev v knjižnično zbirko" (Knjigometer, b. d.). Priporočene knjige se izpišejo v obliki seznama v Cobiss+, možna pa je zamejitev rezultatov glede na vrsto (leposlovje ali poučne knjige), poreklo (izvirno slovenske ali prevedene), postavitveno skupino (kot jih označujeta Pionirska in MKL) ter bralno stopnjo (za najmlajše, predšolske, začetno, osnovno samostojno, napredno, kritično branje), kar so tudi kategorije, ki jih navajajo v Priročniku. Knjigometer deluje od leta 2012, posodablja pa ga do dvakrat na mesec.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

2.2 SLOVENSKE NAGRADE ZA MLADINSKO KNJIŽEVNOST

V Sloveniji se poleg zlate hruške podeljuje kar nekaj literarnih nagrad za otroško in mladinsko književnost. Izpostavili bomo tiste, ki jih Pionirska vsako leto predstavi v Priročniku.

Večernico že od leta 1997 podeljuje Časopisno–založniško podjetje Večer iz Maribora. Podeljuje se za najboljše izvirno slovensko mladinsko leposlovno delo, in sicer na srečanju slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede v Murski Soboti (Lavrenčič Vrabec, 2018, str. 23). Med petimi finalisti jo je letos prejel Andrej E. Skubic za knjigo *Babi nima več telefona*, drugo knjigo iz zbirke Trio Golaznikus, izšla je pri založbi Mladinska knjiga (Večernica, 2019).

Nagrado Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico podeljuje Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev pri Gospodarski zbornici Slovenije, zadnjih nekaj let jo podeli na rojstni dan Kristine Brenkove 22. oktobra. Lansko leto jo je prejela slikanica s črtico Ivana Cankarja *Skodelica kave*, ki jo je zasnoval in ilustriral Peter Škerl, izšla je pri založbi Miš. Namen nagrade je "spodbujanje ustvarjalnosti na področju izvirne slovenske slikanice in hkrati tudi prispevanje k povečevanju zanimanja javnosti zanje" (Lavrenčič Vrabec, 2018, str. 23). Namenjena je hkrati avtorju, ilustratorju in založbi. Poleg same nagrade je lansko leto strokovna žirija podelila še dve priznanji slikanicama *Kje si* avtorice Marte Bartolj (Miš) in *Drobtine iz mišje doline* avtoric Anje Štefan in Alenke Sottler (Mladinska knjiga) (Lavrenčič Vrabec, 2018, str. 24).

Desetnica je posebna med slovenskimi nagradami, saj jo lahko prejmejo le člani Društva slovenskih pisateljev (DSP), podeljuje jo Sekcija za mladinsko književnost pri DSP. Je stanovska literarna nagrada, ki jo podeljujejo za obdobje treh let za "najboljše slovensko otroško ali mladinsko literarno delo v prozi ali poeziji" (Lavrenčič Vrabec, 2018, str. 24). Tudi Desetnica letos še ni bila podeljena, lansko leto sta jo prejeli Aksinja Kermauner za slikanico *Žiga špaget je za punce magnet* (Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije) in Suzana Tratnik za mladinski roman *Tombola ali življenje* (Mladinska knjiga).

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kot lahko vidimo, so v letošnjem in lanskem letu tudi druge slovenske nagrade za otroško in mladinsko književnost večinoma dobile založbe, ki so del naše raziskave (Miš in Mladinska knjiga), slikanica *Drobtine iz Mišje doline* je dobila tudi priznanje zlata hruška. To nam pomeni potrditev, da smo raziskavo pravilno zastavili, saj so te založbe pri nas vodilne na področju otroške in mladinske književnosti.

2.3 VREDNOTENJE S STRANI KNJIŽNIČARJEV

Ko govorimo o vrednotenju literature, ki ga opravljajo knjižničarji, v Slovenji ne moremo mimo portala Dobre knjige. Projekt sta leta 2014 začeli Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica kot del izvajanja svojih nalog osrednjih območnih knjižnic. Kot partnerice so se jima priključile knjižnice z njunega območja, danes pa je v projekt vključena večina slovenskih splošnih knjižnic. Na portalu knjižničarji in literarni kritiki priporočajo dobro sodobno literaturo tako za otroke in mladino kot za odrasle, vrednotenju pa se lahko priključijo tudi uporabniki oz. bralci. Priporočajo tako vrhunska kot malo lažja dela, ki so po mnenju knjižničarjev še vedno vredna branja, pa tudi manj izpostavljena dela, ki tako lažje pridejo do bralcev (O nas, b. d.). Grilc (2016, str. 40) pravi, da so knjižničarji v dobri poziciji, da vrednotijo knjige, saj imajo dnevni stik z bralci in so "med boljšimi bralci knjig, vsekakor so najbolj »sistematični« bralci".

Knjižničarji nagrado za mladinsko književnost podeljujejo tudi v Veliki Britaniji, in sicer Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP, združenje, podobno ZBDS) od leta 1936 podeljuje nagrado Carnegie Medal, katere namen je spodbujanje pisanja kakovostnih knjig za otroke in mladino. Nagrado dobi najbolj izstopajoča v angleškem jeziku napisana knjiga za otroke in mladino. Vsak član združenja lahko nominira dva naslova, ključni elementi vrednotenja so slog pisanja, zaplet in junaki zgodbe. Žirija, ki jo sestavlja 12 članov združenja iz vseh britanskih regij, naredi širši izbor 20 knjig, 5–8 jih gre v ožji izbor. Pri vrednotenju sodelujejo tudi mladi bralci, saj bralni krožki v šolah in splošnih knjižnicah formalno spremljajo delo žirije, ocenjujejo knjige, ki so prišle v ožji izbor, in na isti dan kot žirija objavijo svojega zmagovalca (Hope, b. d.).

Izpostavili bi še nagrado John Newbery Medal, ki je najstarejša nagrada za mladinsko literaturo – Ameriško knjižničarsko združenje (American Library Association – ALA) jo

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

podeljuje že od leta 1921 (Kidd, 2007, str. 166–167). Vsako leto jo podelijo knjigi, ki je bila preteklo leto najimenitnejše delo ameriške mladinske literature. Poleg tiste, ki dobi "medaljo", pa druge, vredne pozornosti, dobijo naziv Newbery Honor Book. Podobno torej kot pri zlatih hruškah, kjer ena knjiga v kategoriji dobi priznanje, ostale, ki so dovolj kakovostne, pa znak zlata hruška. Izbor za Newberyjevo medaljo opravi komisija mladinskih knjižničarjev iz splošnih in šolskih knjižnic, ki deluje v okviru Združenja za knjižnične storitve za otroke (Association for Library Service to Children – ALSC) (Newbery Medal, b. d.). Newberyjeva medalja kljub temu, da ALA podeljuje še veliko drugih nagrad za mladinsko književnost, ostaja najbolj cenjena in prestižna nagrada v ZDA za to področje. Ameriško knjižničarsko združenje vrednotenje mladinske literature vidi kot javno službo in kot javno dobro (Kidd, 2007, str. 168, 172).

2.4 VPLIV LITERARNIH NAGRAD

Čeprav nagrade za mladinsko literaturo, ki smo jih opisali, ne vključujejo finančnih spodbud, pa Kidd (2007, str. 168) pravi, da lahko več kot podvojijo prodajo nagrajenih knjig, povečajo pa tudi prodajo ostalih naslovov nagrajenega avtorja. Predvsem pa nagrajene knjige ostanejo v prodaji ter zbirkah splošnih in šolskih knjižnic. Pri knjigah, ki so dobile Newberyjevo medaljo, to lahko velja še več desetletij, medtem ko je sicer "življenjska doba" (ang. *shelf life*) mladinskih knjig približno leto in pol. Nagrajene knjige so razstavljene v knjigarnah, prepozna jih tudi veliko tistih, ki drugače ne vedo veliko o otroških knjigah in mladinskih avtorjih.

Avtorica Smith (2013) opisuje "Caldecottov učinek" oz. to, kako močen vpliv ima prejem nagrade za ilustracijo na prodajo in izposojno teh knjig. Pravi, da je nemogoče oceniti, kakšen dolgoročen vpliv ima prejem nagrade za določen naslov, ker na to vpliva preveč spremenljivk – zgodba, umetniški izgled, tematika, težavnost besedila, starostni razpon bralcev, sloves avtorja ali ilustratorja itd. Svetleča nalepka, ki jo dobijo nagrajene knjige, je vseč tako otrokom kot njihovim staršem – otrokom zaradi videza, staršem pa, ker je knjiga dobila nagrado, kot pravi knjižničarka iz Carnegie Library v Pittsburghu, s katero je opravila intervju avtorica Smith (2013, str. 10). Za založnike je nagrada tako vir prestiža kot prinašalec dobička. Podpredsednica otroškega programa pri založbi Houghton Mifflin Book (cv: Smith, 2013, str. 10–11) tudi pravi, da njihova založba zato, ker so skozi leta prejeli že 45

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Caldecottovih nagrad, velja za ugledno in inovativno, tako pa lažje pritegnejo talentirane ilustratorje. Čeprav prejem nagrade ni v ospredju, pa vsako leto upajo, da bo odbor, ki vrednoti otroško literaturo in izbira, katera slikanica bo dobila Caldecottovo medaljo, njihove knjige dobro sprejel. Avtorica Smith (2013, str. 11) pravi, da je ravno to največji vpliv nagrade – ker so založniki nagrajeni za svoj trud pri teh naslovih (ko so knjige dobro sprejete pri bralcih in jih knjižnice uvrstijo v svojo zbirko), se še naprej trudijo, da bodo knjige, ki jih izdajajo, čim boljše.

Grilc (2016, str. 49, 50) pravi, da Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig vpliva "na kakovost, rast in stabilnost produkcije v tem knjižnem segmentu" (str. 49). Trditev utemelji s pregledom ponatisov, in sicer ugotavlja, da se založniki redko odločijo za ponatis knjig, ki so prejele oceno "pogrešljivo" (leta 2014 je bilo med 140 ponatisi samo 6 takih naslovov), pogosteje pa ponatisnejo knjige, ki so dobile oceno "odlično" (izmed omenjenih 140 je bilo takih 60). Meni, da lahko vrednotenje, ki ga opravlja Pionirska, postane trajen način vrednotenja in prispeva k dvigu kakovosti založniške produkcije.

3 ZALOŽNIŠTVO V SLOVENIJI

Statistični podatki kažejo, da v današnjem času izide približno trikrat več novih naslovov, kot jih je pred osamosvojitvijo Slovenije. Tako Slovenija "po številu izdanih knjižnih naslovov na prebivalca sodi v sam svetovni knjižni vrh – po številu kupljenih in prebranih knjig pa ne" (Blatnik, 2017, str. 15). "V Sloveniji ena nova knjiga letno izide na vsakih 400 prebivalcev." (Rugelj, 2017a, str. 32) Več knjig na prebivalca po Rugljevi oceni izdajo samo še v skandinavskih državah in Veliki Britaniji. Grilc (2016, str. 37) pravi, da slovensko založništvo deluje s hiperprodukcijo novih naslovov, ki pa imajo nizke naklade, in da je "stabilnost knjižnega trga močno povezana z relativno stabilnim obsegom odkupa knjig za knjižnice". V Sloveniji torej obstaja močna povezava med založbami in knjižnicami.

3.1 ODNOS MED KNJIŽNICAMI IN ZALOŽBAMI

"Knjižne založbe in knjižnice so v slovenskem kulturnem prostoru med sabo neločljivo in tesno povezane" (Rugelj, 2017a, str. 37), knjižnice pa "za večino slovenskega prebivalstva pomenijo osnovno seznanjanje z novimi knjižnimi vsebinami" (Rugelj, 2017a, str. 38).

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Knjižnice so tudi pomemben kupec tekoče knjižne produkcije, saj "odkupijo približno 50 do 300 izvodov posameznega knjižnega naslova. V izjemnih primerih najbolj iskanih knjig je ta odkup tudi večji" (Rugelj, 2017a, str. 38). Knjižnični sistem bralcem skoraj takoj po izidu ponuja najnovejše knjižne naslove, vanj je tudi vloženo približno desetkrat več javnih sredstev kot v knjižno založništvo (Rugelj, 2017a, str. 39). Glede na to, da si slovenski bralci večino knjig, ki jih preberejo, izposodijo v knjižnici in ne kupijo, je še toliko bolj pomembno, da ima knjižnica kakovostno zbirko.

Kakovost gradiva je prednostni kriterij pri nabavni politiki norveških splošnih knjižnic, sistem odkupa predstavi Grilc (2016). Norveški Svet za umetnost (Arts council) ima komisije strokovnjakov, in sicer 10 za različne knjižne žanre (književnost, otroška literatura, dramatika, poezija itd.). Glede na kvalitativne kriterije se avtonomno odločajo, katere knjige bodo odkupljene za knjižnice in bodo torej prejele državno podporo. Odkupijo "703 izvode vsake novo izdane knjige in 1480 izvodov vsake novo izdane otroške knjige" (Grilc, 2016, str. 47). Izvode po knjižnicah porazdelijo glede na število uporabnikov, distribuirajo pa jih založniki sami. Svet za umetnost celo določi, po kakšni ceni bodo knjige odkupljene in kolikšen delež morajo od te cene prejeti avtorji. Seznami knjig, ki jih potrdijo za odkup, so javno dostopni. Vendar knjižnice niso povsem zadovoljne s tem sistemom, saj pravijo, da celoten postopek predolgo traja in tako knjige do njih pridejo zelo pozno, vseh pa si tudi ne želijo, saj po njih uporabniki ne sprašujejo. Imajo pa za nabavo na voljo tudi lastna sredstva. Ker neakovostne knjige ne dobijo državne podpore, se založniki "trudijo izdajati knjige, ki izpolnjujejo standarde kakovosti (po vsebini, uredniškem delu, kakovosti jezika in prevodov, lekturi, ustreznosti tiska in tipografije itd.)" (Grilc, 2016, str. 47).

3.2 TIPOLOGIJE SLOVENSKEGA ZALOŽNIŠTVA PO RUGLJU

Rugelj (2017b) v prispevku "Tipologije slovenskega založništva" izpostavi osem modelov, ki vsaj od leta 2010 vodijo delovanje vseh založb pri nas. To, v kateri model spada založba, vpliva tako na njen poslovni kot vsebinski profil. Posebej bi izpostavili štiri od teh modelov, saj njihov način delovanja močno vpliva na kakovost izdanih knjig: tradicionalni, javno podprti, mešani in sodobni tržni založniški model.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- I. Za tradicionalni založniški model je značilno, da ima založba razvite vse segmente: sistematično ima urejeno oblikovanje knjig, prodajne in finančne službe, predvsem pa ima vsaj pet knjižnih urednikov, zato ima lahko jasno zastavljen knjižni program. To so npr. Mladinska knjiga (s Cankarjevo založbo), Družina in Modrijan.
- II. Pri javno podprtem modelu je program založbe vezan na javna sredstva (domača in tuja), "kar založbam omogoča jasno načrtano vsebinsko in programsko usmeritev, ki običajno ni tržno usmerjena" (Rugelj, 2017b, str. 22). Za razliko od založb, ki delujejo po tradicionalnem modelu, imajo javno podprte samo enega ali dva urednika. Tipične predstavnice te skupine so Litera, Goga in Sodobnost International, netipična pa Beletrina, ki je po strukturi podobna založbi, ki deluje po tradicionalnem modelu.
- III. Založbe, ki delujejo po mešanem modelu, v svojem programu kombinirajo tržno usmerjene izdaje, s katerimi pokrijejo stroške, in vsebinsko zahtevnejše naslove, ki jih izdajajo z javno podporo. Imajo jasno načrtan vsebinski profil, občasno pa si privoščijo tudi odstopanja na novih vsebinskih področjih, s katerimi preverjajo tržni odziv. Primeri založb, ki delujejo po mešanem modelu, so Sanje, Miš, Pivec in UMco.
- IV. Rugelj poimenovanje sodobni tržni založniški model uporablja za založbe, ki so različne glede programa, velikosti in organizacije. Ena od njihovih skupnih točk pa je, da imajo jasno zastavljen program, ki je povsem tržno naravnan. Založbe so lahko nišne (npr. KMŠ, ki izdaja ljubezenske romane) ali pa velike, kot so Učila. (Rugelj, 2017b)

Uredniki, ki delujejo na založbah, imajo tudi določene standarde, po katerih izbirajo besedila za objavo. Te bomo predstavili v nadaljevanju.

3.3 ZALOŽNIŠKI STANDARDI

Blatnik (2017, str. 13) izpostavi, "da so se včasih knjige izbirale *pred* objavo" in je bil založnik nekakšen "čuvaj, vratar, selektor (v angleščini *gatekeeper*)", v današnjem času pa se izdajajo tako velike količine knjig, da vse ne morejo dobiti ustrezne pozornosti, zato se knjige izbira *po* objavi, ko se borijo za pozornost javnosti oz. posameznih bralcev. To pomeni, da na

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

trgu sicer izide mnogo naslovov, založniki pa se morajo odločiti, katere bodo posebej izpostavili in tako javnost opozorili na njih. Kljub temu avtorica Kos (2017, str. 80) pravi, da je urednik pomemben pri izbiri besedil, saj od vseh rokopisov, ki prispejo na založbo, odbere tiste, ki imajo dovolj potenciala, da se z njimi lahko ukvarjajo naprej.

Avtorica Ciglencečki (2017, str. 69) pravi, "da se uredniki izvirnega leposlovja še vedno borijo za najboljše in ne le najbolj prodajane avtorje". Večina izbranih rokopisov je po besedah avtorice Kos (2017, str. 81) delo že uveljavljenih avtorjev – "odkriti perspektivnega novinca in z njim narediti kakovostno knjigo, ki je dobro sprejeta tako med bralci kot med kritiki, [je] ne samo večji izziv, pač pa uredniku tudi v posebno zadovoljstvo."

Knjige za otroke pa so specifične, saj do urednika v fazi izbire pogosto prispe paket besedila in ilustracij. To zna biti problematično v primeru, da je besedilo kakovostno, ilustracije pa ne, ali obratno (Kos, 2017, str. 80–81). Pri otroških knjigah mora urednik "oceniti tudi primernost vsebine in izvedbe za predvideno starostno skupino bralcev, ki pa je seveda ohlapna, saj v začetnem bralnem obdobju sposobnosti (pa tudi interes) otrok zelo nihajo" (Kos, 2017, str. 81). Čeprav imajo v začetnem bralnem obdobju otroci zelo različne sposobnosti in interes, pa obstajajo določene smernice. Kartonka oz. igroknjiga tako na primer ne sme imeti več kot nekaj stavkov besedila, stavčne strukture v slikanicah morajo biti obvladljive, tudi tu ne sme biti preveč besedila, temveč veliko ilustracij, medtem ko so v ilustriranih knjigah, primernih za učence po prvem razredu osnovne šole (ki jih Pionirska imenuje zgodbe), ilustracije vinjetne. Romani za otroke imajo še lahko kakšno črno-belo ilustracijo, mladinski romani pa so pogosto naslovniško odprti in po njih posegajo tudi odrasli bralci. To mora imeti založba v mislih in jih ne bi smela uvrstiti v zbirke, v katerih izhajajo večinoma otroška in mladinska dela, tudi naslovnice morajo biti primerne tako za mladino kot za odrasle. To je pomembno tudi pri knjigah za majhne otroke, saj v družbi še vedno velja prepričanje, kaj je primerno za deklice in kaj za fante. Lažjo izbiro imajo uredniki pri prevodnih besedilih, kjer so jim v pomoč lahko tuje literarne nagrade in lestvice ter priporočila prevajalcev, ki poznajo določeno nacionalno književnost. Pri prevodih ilustracije večinoma že dobijo skupaj z besedilom, lahko pa se tudi odločijo, da bodo uporabili slovenskega ilustratorja. Poskrbeti je treba še za morebitno poslovenjenje imen ter prilagoditev določenih običajev in pesmi, da bodo mlademu bralcu razumljive. Na kakovost otroških knjig pa vplivajo tudi tehnični detajli (razmik med vrsticami, papir, vezava itd.), zato mora biti urednik posebej pozoren tudi na tehnično izvedbo

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

(Kos, 2017, str. 81, 82, 84–86). Kako pa se opisani standardi odražajo v založniški produkciji za otroke in mladino oz. v njeni kakovosti?

3.4 PREGLED ZALOŽNIŠKE PRODUKCIJE ZA OTROKE IN MLADINO

Mladinska književnost ima že od obdobja po drugi svetovni vojni v Sloveniji močno tradicijo. Po mnenju Ruglja (2017a, str. 39) sta za to najbolj zaslužni založba Mladinska knjiga, ki ima visoke estetske in vsebinske standarde za ta segment knjižne produkcije, izdaja tudi revijo Ciciban, ki promovira otroško in mladinsko literaturo, in pa Pionirska – CMKK, ki to literaturo evalvira in izpostavlja kakovostne naslove. Letno pri nas izide skoraj 1000 novih knjig za otroke in mladino, kar predstavlja približno petino celotne knjižne ponudbe. Grilc (2016, str. 48) pa pravi, da žanr otroških in mladinskih knjig "ne glede na nihanje obsega slovenske knjižne produkcije ohranja stabilnost in konstantnost". Naklade tudi presegajo povprečje za slovenske knjige.

V Priročniku za branje kakovostnih mladinskih knjig vsako leto naredijo tudi statistični pregled ocenjevane produkcije. V zadnjem, ki vsebuje pregled produkcije iz leta 2017, Zadravec (2018) med drugim navede naslednje številke:

- od 1.738 izdaj iz leta 2017, ki imajo v sistemu Cobiss kodo za označevanje gradiva za otroke in mladino, so ocenili 747 knjig;
- med ocenjenimi knjigami je bilo 82 % leposlovnih in 18 % poučnih;
- slovenskih knjig je bilo 310, tujih pa 437;
- bilo je 640 novih izdaj in 107 ponatisov;
- oceno odlično oziroma znak zlata hruška je dobilo 136 knjig (18 % ocenjevane produkcije), od tega 80 novih izdaj in 56 ponatisov;
- pomanjkljivih izdaj je bilo 283 oz. 38 %;
- Zadravec (2018) je tudi primerjal, kakšen je bil med letoma 2015 in 2017 delež priporočenih (ocenjenih z odlično, zelo dobro ali dobro) in pomanjkljivih knjig – od leta 2015 se je delež priporočenih s 60 % povečal na 62 %, pri pomanjkljivih pa se je delež s 40 % zmanjšal na 38 %. Čeprav gre le za majhno povečanje priporočenih in zmanjšanje pomanjkljivih, vseeno lahko vidimo, da založniki vsako leto izdajo več kakovostnih in manj nekakovostnih knjig;

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- za leto 2017 je znak zlata hruška prejelo največ knjig založbe Mladinska knjiga (65), sledita Miš (18) in Zala (8).

Dodali bi še svoji primerjavi:

- odstotek knjig, ki so v zadnjih treh (preučevanih) letih dobile znak zlata hruška, je stabilen, saj za leto 2016 znaša 18 %, za leto 2017 19 % in za leto 2018 18 %;
- vsa tri leta je tudi enak vrstni red založb z največ zlatimi hruškami – Mladinska knjiga, Miš in Zala (Zadravec, 2016, 2017, 2018).

4 PRAKTIČNI DEL

4.1 EKSPERTNA ŠTUDIJA

V prvem delu raziskave smo v obliki ekspertne študije želeli preveriti, ali se izposoja po prejemu priznanja zlata hruška poveča. Predmet raziskave so bile knjige, ki so v zadnjih treh letih dobile priznanje zlata hruška: *Kdo je danes glavni* (v MKL postavljena pri zgodbicah), *Vsi si želimo nebes* (v MKL postavljena pri SM resničnost) in *Drobtine iz mišje doline* (v MKL postavljena pri slikanicah). Postavili smo naslednjo hipotezo:

- hipoteza 1: ko knjiga prejme priznanje zlata hruška, se poveča njena izposoja, saj se od takrat naprej več izpostavlja (tako v knjižnicah kot v medijih). Uporabniki si nagrajene knjige izposojajo pogosteje kot tiste, ki niso označene z zlato hruško.

Najprej smo pri vsaki knjigi primerjali dve obdobji: od 1. januarja leto po izidu do 30. novembra istega leta (obdobje pred prejemom priznanja zlata hruška oz. obdobje 1, kot ga imenujemo v tabelah) in od 1. decembra tega leta do 31. oktobra naslednjega leta (obdobje po prejemu priznanja zlata hruška oz. v tabelah obdobje 2). Čeprav je knjiga vedno izšla že leto prej, smo se za tako obdobje odločili zato, ker datumi izidov (oz. datumi, ko je bila knjiga prvič na voljo za izposojajo) pri posameznih naslovih seveda niso enaki in torej ne bi šlo za primerljiva obdobja. Tako pa gre za enajstmesečno obdobje pred prejemom in za enajstmesečno obdobje po prejemu priznanja zlata hruška, ki se lahko primerjata med seboj. Razlika je le pri knjigi z letnico 2017, saj do opravljanja raziskave še ni preteklo enajst

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposoj gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

mesecev od prejema priznanja zlata hruška. Vendar smo se vseeno raje odločili za to knjigo kot za kakšno iz leta 2014, saj so podatki tako bolj aktualni. Podatke o izposoji smo izvozili iz knjižničnega kataloga Cobiss, in sicer za vse oddelke Mestne knjižnice Ljubljana. Vendar oddelki med seboj niso primerljivi, saj imajo območne enote večje število izvodov preučevanih knjig, imajo tudi večji obisk kot krajevne knjižnice. Enote MKL imajo sicer nagrajene knjige izpostavljene različno: nekatere imajo knjige z zlatimi hruškami postavljene posebej, druge jih izpostavljajo priložnostno.

Tabela 1: Primerjava št. izposoj za tri knjige, ki so v zadnjih treh letih dobile priznanje zlata hruška

AVTOR	NASLOV	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 1	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 2
Nataša Konc Lorenzutti	<i>Kdo je danes glavni</i>	141	191
Els Beerten	<i>Vsi si želimo nebes</i>	181	156
Anja Štefan	<i>Drobtine iz mišje doline</i>	170	172

Kot vidimo v tabeli 1, se je izposoja po prejemu priznanja zlata hruška opazno povečala le pri knjigi *Kdo je danes glavni*, za ostali dve pa to ne velja. Pri knjigi *Vsi si želimo nebes* je po prejemu priznanja zlata hruška prišlo celo do zmanjšanja izposoje. Pri knjigi *Drobtine iz mišje doline*, ki je priznanje zlata hruška prejela leta 2018, se je število izposoj po prejemu sicer povečalo, ampak le za dve, tako da se nam to ne zdi relevantno.

Da smo preverili drugi del hipoteze, smo vsako od nagrajenih knjig primerjali še s knjigo, ki je tudi izšla na preučevano leto in ni dobila znaka ali priznanja zlata hruška, je pa glede na literarno zvrst in starostno stopnjo podobna nagrajeni: *Kot noč in dan* (zgodbice), *Kar ni pekel* (SM resničnost) ter *Foksi in športni duh* (slikanice). Knjige, ki so dobile priznanje zlata hruška, so v tabelah označene z oranžno barvo.

Tabela 2: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2015

AVTOR	NASLOV	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 1	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 2
Nataša Konc Lorenzutti	<i>Kdo je danes glavni</i>	141	191
Cvetka Sokolov	<i>Kot noč in dan</i>	77	39

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Tabela 3: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2016

AVTOR	NASLOV	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 1	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 2
Els Beerten	<i>Vsi si želimo nebes</i>	181	156
Alessandro D'Avenia	<i>Kar ni pekel</i>	85	46

Tabela 4: Primerjava št. izposoj dveh knjig, ki sta izšli leta 2017

AVTOR	NASLOV	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 1	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 2
Anja Štefan	<i>Drobtine iz mišje doline</i>	170	172
Darja Divjak Jurca	<i>Foksi in športni duh</i>	48	51

Kot lahko vidimo v tabelah 2, 3 in 4, se je pri vseh preučevanih knjigah potrdilo, da si uporabniki nagrajene knjige izposojajo pogosteje kot tiste, ki niso dobile priznanja zlata hruška in so jim podobne. Pri vseh treh preučevanih nagrajenih knjigah so številke o izposoji veliko večje kot pri primerjanih. Zanimivo pa je, da so si vse tri nagrajene knjige uporabniki pogosteje kot primerjane izposojali, že preden so prejele priznanje zlata hruška. Pri knjigah *Kdo je danes glavni*, *Vsi si želimo nebes* in *Drobtine iz mišje doline* so torej prepoznali nekaj zanimivega, še preden je Pionirska izpostavila njihovo kakovost, nekaj, česar primerjane knjige *Kot noč in dan*, *Kar ni pekel* ter *Foksi in športni duh* nimajo. Ena možna razlaga bi bila, da knjižnice v mreži MKL zaradi sprotih priporočil Pionirske – CMKK kupijo več izvodov knjig, ki kasneje prejmejo priznanje zlata hruška – posledično bi bile bolj dostopne uporabnikom. Vendar pri preučevanih naslovih ni tako: celotna mreža MKL ima 36 izvodov knjige *Kdo je danes glavni* in 38 izvodov *Kot noč in dan*, 35 izvodov knjige *Vsi si želimo nebes* in 36 izvodov knjige *Kar ni pekel*. Opazna razlika je le pri zadnjem paru, kjer ima mreža knjižnic MKL v svoji zbirki 48 izvodov knjige *Drobtine iz mišje doline* in le 27 izvodov knjige *Foksi in športni duh*. Potrdila se je torej naša hipoteza, da si uporabniki več izposojajo kakovostne knjige, glede na to, da so si te naslove pogosteje izposojali že pred prejemom priznanja zlata hruška, pa ne moremo trditi, da je to dejavnik, ki odločilno vpliva na izbiro kakovostnih knjig namesto drugih, ki so na voljo.

Pri večini preučevanih naslovov se je izposoja v obdobju 2 zmanjšala – občutno se je povečala le pri knjigi *Kdo je danes glavni* (ki je novembra 2016 prejela priznanje zlata

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

hruška), za malenkost pa tudi pri zadnjem paru z letnico 2017. Preučevani naslovi so se torej pogosteje izposojali, ko so bili novi in aktualni, čez čas pa je pri večini izposoja upadla, na kar očitno prejem priznanja zlata hruška nima dovolj vpliva. Avtorica Smith (2013, str. 9–10) pravi, da na izposojajo in prodajo lahko vpliva veliko dejavnikov, npr. zgodba, estetski izgled, tematika, težavnost, starostni razpon bralcev, ki jim je knjiga namenjena, in sloves avtorja ali ilustratorja, ter da vsak od teh dejavnikov lahko izkrivi sliko o izposoji ali prodaji, ki si jo poskušamo ustvariti. To je bila morda že na začetku omejitev naše raziskave.

4.2 INTERVJUJI Z UREDNICAMI MLADINSKEGA LEPOSLOVJA

V drugem delu raziskave smo želeli ugotoviti, kakšen vpliv imata vrednotenje literature in označevanje z zlatimi hruškami na kakovost knjižne produkcije. Potekal je v obliki intervjujev z urednicami mladinskega leposlovja. Želeli smo vključiti založbe, ki so v zadnjih treh letih dobile največ priznanj zlata hruška, to so Miš, Mladinska knjiga in Cankarjeva založba. Cankarjevo založbo smo kontaktirali tako po e-pošti kot po telefonu, vendar nismo dobili odziva, zato smo zaključili, da ne želijo sodelovati v raziskavi. Zato smo k sodelovanju povabili še založbo Zala, ki je bila v zadnjih treh letih med založbami, ki so dobile največ znakov zlata hruška, leta 2015 je njihova knjiga *Barjanski otrok* tudi dobila priznanje zlata hruška. Kljub temu, da naj bi intervjuji običajno potekali osebno, smo se glede na zaposlenost urednic in pa tematiko, kjer ne gre samo za mnenje, ampak za vprašanja, kjer je potreben tehtnejši razmislek, odločili, da vprašanja pošljemo po e-pošti. Šlo je torej za delno strukturirani intervju, saj smo vprašanja pripravili vnaprej, odgovorov pa ne. Zbiranje podatkov je potekalo od 17. 9. do 4. 10. 2019. Založbi Miš in Zala imata samo po eno urednico, ki se ukvarja z otroškim in mladinskim programom, pri založbi Mladinska knjiga pa sta programa ločena, v raziskavi sta sodelovali urednici obeh. Odgovarjale so torej štiri urednice otroškega in mladinskega leposlovja, dve iz majhnih založb in dve iz velike. Njihove odgovore smo primerjali med seboj, iskali smo podobnosti in razlike.

Postavili smo tudi naslednjo hipotezo:

- hipoteza 2: pokazale se bodo razlike v uredniškem delu glede na velikost založbe in glede na to, v kateri model po Ruglju (2017b) spadajo:

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- Mladinska knjiga sodi v tradicionalni model – imajo več urednikov, so strokovnjaki za svoje področje, zato lažje izberejo kakovostne knjige, jim pa zlata hruška ne pomeni toliko, saj je njihova založba že uveljavljena;
- založbi Miš in Zala sodita v mešani model – vsaka ima samo eno urednico mladinske literature, poleg kakovostnih knjig morajo take založbe izbirati tudi bolj komercialne, da lahko obstanejo, zlata hruška jim pomeni veliko, saj je dobra za promocijo in kaže, da delajo dobro.

Najprej smo urednice vprašali, kako je pri njih videti proces izbire knjig, ki jih bodo izdali na založbi. Vse so povedale, da se proces razlikuje glede na to, ali gre za izvirno slovensko ali prevodno delo. I. Matko Lukan (intervju, 24. 9. 2019), urednica otroškega programa pri založbi Mladinska knjiga, je izpostavila, da sta dve tretjini programa posvečeni "izvirnemu slovenskemu leposlovju". Vse so poudarile, da jim je pomembna kakovost: I. Miš Svoltjšak (intervju, 12. 9. 2019), urednica založbe Miš, je povedala, da se pri rokopisih domačih avtorjev "po uredniški presoji njihove literarne vrednosti" odločijo, ali jih bodo izdali ali ne. A. Veler (intervju, 24. 9. 2019), urednica mladinskega programa pri založbi Mladinska knjiga, je zapisala, da lovi "stičišče med vsečnostjo in kakovostjo", saj se zaveda, da deluje pri veliki založbi, ki se preživlja s prodajo. Vseeno pa so lahkotnejše knjige "narejene enako skrbno" kot bolj zahtevne. Zapisala je tudi: "[z]elo pomembno mi je, da imajo knjige sporočilo, za katerim kot urednica lahko stojim" (A. Veler, intervju, 24. 9. 2019). Zelo jasno se je videla razlika med manjšima založbama in veliko: urednica založbe Miš je odgovorila bolj praktično, kako izbirajo rokopise, pri prevodnih knjigah prosijo za datoteko PDF, urednica založbe Zala je izpostavila sodelovanje z agenti in tujimi založniki. Urednici Mladinske knjige pa sta izpostavili "razkošno dediščino založbe" (A. Veler, intervju, 24. 9. 2019) in to, da je "delovati v založbi z več kot sedemdesetletno tradicijo, ki ima neizmerno bogato zakladnico [...] po eni strani velik privilegij, po drugi pa velika odgovornost" (I. Matko Lukan, intervju, 24. 9. 2019).

Vprašali smo jih tudi, kateri dejavniki vodijo izbiro knjig, ki jih bodo uvrstili v program založbe. I. Miš Svoltjšak (intervju, 12. 9. 2019) je izpostavila, da je "vedno najpomembnejša kakovost besedila". M. Sužnik (intervju, 4. 10. 2019) je zapisala, da jih mora "besedilo prepričati, ilustracije enako. Kvalitetno, izbrano, tudi z mislijo na bralce, ne le strokovne komisije." I. Matko Lukan je navedla še uspeh v tujini in pri nas, izvirno tematiko, uveljavljenost avtorja, dobre prevajalce; izpostavila je, da se ji je pri slikanici *Požar*, ki jo je

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

napisala Neli K. Filipič, "zdelo pomembno, da obravnava temo, o kateri moramo spregovoriti z otroki" (I. Matko Lukan, intervju, 24. 9. 2019). Posebej je omenila tudi nastajanje slikanic Anje Štefan, za katere pravi, da so "izbrušene mojstrovine" (I. Matko Lukan, intervju, 24. 9. 2019). To opazi tudi komisija pri Pionirski, saj njene slikanice ponavadi dobijo znak zlata hruška, *Gugalnica za vse* in *Drobtine iz mišje doline* sta dobili tudi priznanje. A. Veler (intervju, 24. 9. 2019) pa je zapisala, da morajo ustrezati "visokim standardom založbe".

Vse urednice so izpostavile, kako pomembno je, da pri prevodnih delih izberejo dobrega prevajalca. Tehnična izvedba se vsem zdi enako pomembna kot kakovost besedila – urednica založbe Miš je zapisala, da želijo kakovost "doseči v vseh stopnjah nastajanja knjige" (I. Miš Svoljšak, intervju, 12. 9. 2019), A. Veler (intervju, 24. 9. 2019) je pripomnila, da gre v izbiro in pripravo gradiva preveč energije, "da bi nazadnje izšel površen in slab založniški izdelek". Vredno je tudi poudariti, da imajo na založbi Mladinska knjiga likovnega urednika Pavleta Učakarja, ki skrbi za izbiro ilustracij in po besedah I. Matko Lukan (intervju, 24. 9. 2019) hodi skupaj z oblikovalci v tiskarno preverjat, ali je vse videti tako, kot je treba.

Potem smo jih vprašali po zlati hruški. Vse urednice so poudarile, da jim veliko pomeni, če knjiga, ki so jo izbrale za objavo, dobi znak ali celo priznanje zlata hruška:

- "To je informacija, da smo izdajo knjige v vseh fazah od izbire besedila do tiska izvedli dobro, za kar se zelo trudimo. Seveda pa nam godi tudi priznanje samo." (I. Miš Svoljšak, intervju, 12. 9. 2019)
- "[Pomeni nam s]podbudo, priznanje." (M. Sužnik, intervju, 4. 10. 2019)
- "Občutek, da se tvoje delo opazi in ceni, je dober. Znak pomeni, da je nekdo tvoj trud zaznal in potrdil." (A. Veler, intervju, 24. 9. 2019)
- "Vedno z radovednostjo pogledamo, katere knjige so prijele znak zlata hruška. Kot je zapisala Alenka, dober občutek je, ko nekdo tvoje delo opazi in ga ovrednoti. Vsak znak zlata hruška je »mala nagrada«. Tudi opisi knjig oz. obrazložitve znaka so dobri. Je pomembno vodilo in včasih spodbuda za razmislek." (I. Matko Lukan, intervju, 24. 9. 2019)

Je pa I. Matko Lukan (intervju, 24. 9. 2019) povedala, da se včasih ne strinjajo z oceno komisije, in predlagala, da bi pri vrednotenju sodelovali mladinski oddelki vseh slovenskih

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

knjižnic. Pohvalila je Priročnik, za katerega pravi, da "je pomembno strokovno vodilo tako za nas, založnike, kot za vse odrasle, ki delajo z otroki in mladimi ter tudi za starše" (I. Matko Lukan, intervju, 24. 9. 2019).

Razlika v velikosti založb oz. tem, v kateri model po Ruglju (2017b) spadajo, se je pokazala tudi, ko smo urednice vprašali, ali vedo, koliko knjig njihove založbe je do sedaj prejelo znak ali priznanje zlata hruška. Urednici Mladinske knjige sta povedali, da so jih sicer veseli in da jih nosi večina njihove produkcije, da pa bi bilo preštevanje "zamudno" (A. Veler, intervju, 24. 9. 2019). Urednica založbe Miš pa je navedla točne podatke o tem, koliko njihovih knjig je od leta 2007 do 2018 dobilo znak zlata hruška (102 oz. 40 % produkcije, kamor ne štejejo ponatisov). Urednica založbe Zala je zapisala, da jih je prejela več kot polovica vseh njihovih mladinskih knjig, ocenila je, da je to najmanj 40–50 knjig. Tu se je potrdilo, da manjšim založbam znak zlata hruška pomeni več, zato očitno vodijo evidenco o tem, katere knjige so ga prejele, in to tudi izpostavijo (na spletni strani, založba Miš pri ponatisih znak zlata hruška že sama natisne na naslovnico). I. Matko Lukan (intervju, 24. 9. 2019) je sama zapisala: "v naši založbi [se] včasih ne znamo pohvaliti z nagradami. Manjše založbe bolj vestno navajajo vse nagrade in priznanja."

Urednici na manjših založbah tudi pravita, da po prejemu znaka ali priznanja zlata hruška zaznajo povečanje prodaje teh naslovov (vsaj za malenkost, kot pravi urednica založbe Zala), medtem ko A. Veler (intervju, 24. 9. 2019) pravi, da "uspešnost prodaje otroškega leposlovja zagotovo ni povezana z znakom zlata hruška". Glede na podatke za leto 2016, ki nam jih je posredovala in so na voljo v prilogi 2, se s tem sicer ne strinjamo popolnoma, saj je večina najbolje prodajanih knjig prejemnic znaka zlata hruška. Urednici Mladinske knjige sta tudi zapisali, da nimata podatkov o tem, da bi se knjige, ki so dobile znak ali priznanje zlata hruška, dalj časa dobro prodajale (kot to velja za knjige, nagrajene z Newberyjevo ali Caldecottovo medaljo), I. Miš Svoljšak pa pravi, da to drži.

Glede na to, da je zlata hruška že uveljavljen znak za vrednotenje mladinske literature, nas je zanimalo, ali to, da so ga knjige prejele, da založbi določen ugled. To so vse urednice potrdile, ne zdi pa se jim, da bi se zato uveljavljeni avtorji raje odločali zanje. Pravijo, da jih bolj pritegne dobro uredniško delo, izdajanje dobrih knjig in spoštljiv odnos do avtorjev. Urednica založbe Miš je izpostavila, da ima prejem znakov in priznanj zlata hruška lahko tudi negativne posledice, saj druge založbe gojijo zamere in zavist. Pravi še, da se jim ne zdi "prav, da se

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

zlate hruške podeljujejo za ponatise. Menimo, da se na ta način umetno ustvarja vtis kakovosti določenih založb, ki razpolagajo s »klasičnimi« mladinskimi besedili." (I. Miš Svolfšak, intervju, 12. 9. 2019)

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Z našo nalogo smo želeli ugotoviti, kakšen vpliv imata vrednotenje mladinske literature in označevanje z znakom zlata hruška na izposojajo in kakovost knjižne produkcije.

Z ekspertno študijo podatkov o izposoji iz sistema Cobiss smo ugotovili, da kljub temu, da se naslovi, ki so v zadnjih treh letih prejeli priznanje zlata hruška, izposojajo pogostejše kot primerljivi, ki znaka ali priznanja niso prejeli, ne moremo trditi, da je zlata hruška odločilni dejavnik pri izbiri. Čeprav je zlata hruška uveljavljen znak za kakovostne mladinske knjige in ga bibliotekarji v MKL radi izpostavljamo, torej nima tako močnega vpliva na izposojajo, kot bi si želeli. Zlata hruška se sicer že zdaj veliko promovira, vseeno pa bi bilo potrebno razmisliti, kako bi jo lahko še bolj približali bralcem.

Predlagamo, da se v prihodnosti razišče poznavanje znaka zlata hruška v dveh skupinah: pri starših predšolskih otrok ter med učitelji in profesorji osnovnih in srednjih šol. Staršem bi zlate hruške lahko podrobneje predstavili v okviru projekta Ciciuhec (v sodelovanju z vrtci) in takrat, kadar otroke pripeljejo na ure pravljič, ki jih enote MKL v Ljubljani pripravijo vsak teden, krajevne knjižnice v okoliških občinah pa enkrat na mesec. Segment igroknjig in slikanic je namreč najbolj zasičen, zato starši v poplavi pomanjkljivih izdaj težko izluščijo kakovostne.

Predlagamo tudi, da bi Pionirska zlato hruško bolj promovirala med učitelji in profesorji, da bi nagrajene knjige pogostejše izbrali za domače oz. obvezno branje v osnovnih in srednjih šolah. Zlato hruško bi jim lahko približali tako, da bi se povezali s šolskimi knjižnicami v Ljubljani in okoliških občinah, kjer MKL opravlja javno službo. To bi lahko storili na dva načina: z izobraževanjem o vrednotenju mladinske literature in zlati hruški, specifično namenjenim šolskim knjižničarjem, ter tako, da bi učiteljem, profesorjem in šolskim knjižničarjem, ki enote MKL obiščejo v okviru projekta Rastem s knjigo, podarili izvod aktualnega Priročnika.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradivo: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

V drugem delu raziskave smo intervjuvali štiri urednice otroškega in mladinskega leposlovja pri založbah Miš, Zala in Mladinska knjiga (ta ima segmenta ločena, v raziskavi sta sodelovali obe urednici). Ugotovili smo, da jim zlata hruška godi, jim pomeni spodbudo, priznanje, potrditev truda, je mala nagrada. Vse razen urednice založbe Zala so povedale, da pri pripravi knjig za objavo ne mislijo na to, ali bodo prejele znak zlata hruška, temveč gledajo "predvsem na to, da bo knjiga kakovostna" (A. Veler, intervju, 24. 9. 2019). M. Sužnik (intervju, 4. 10. 2019) je zapisala, da na to včasih pomislijo, vendar besedila izbirajo "tudi z mislijo na bralce, ne le strokovne komisije". I. Miš Svoljšak (intervju, 12. 9. 2019) pa, da se kdaj za kakšno besedilo "odloči[j]o z zavestjo, da zlate hruške ne bo, a bo[d]o vseeno naredili dobro knjigo, ki jo bodo mladi bralci radi prebirali". Urednice so podale tudi nekaj komentarjev, zaradi katerih predlagamo določene spremembe za delo Pionirske.

I. Miš Svoljšak (intervju, 12. 9. 2019) je povedala, da se jim ne zdi "prav, da se zlate hruške podeljujejo za ponatise. Menimo, da se na ta način umetno ustvarja vtis kakovosti določenih založb, ki razpolagajo s »klasičnimi« mladinskimi besedili." S tem se strinjamo, saj je večja založba Mladinska knjiga zaradi svoje tradicije v prednosti (za ta klasična besedila lahko zlate hruške dobi večkrat), manjše založbe pa se morajo toliko bolj truditi, da izdajajo nove kakovostne naslove. V letih 2008 in 2009 so v Priročniku novosti in ponatise priporočali posebej: odlične novosti so dobile zlato hruško, ponatise pa so priporočali v obliki "zimzelenk", za katere so zapisali, da z njimi želijo "opozoriti na kakovostna dela iz preteklih let, ki so prav tako vredna vse pozornosti, saj so »železni repertoar« branja za mladino" (Mlakar idr., 2008, str. 11). Mogoče bi bilo razlikovanje smiselno zopet uvesti, saj bi tako dobili veliko bolj realno sliko, koliko naslovov določene založbe dobi zlato hruško. Pri Mladinski knjigi bi bila za leto 2018 občutna razlika, če bi zlate hruške dobila le za nove izdaje: skupaj s ponatise je zlatih hrušk 65, od tega pa je le 23 novih izdaj. To pa je že bližje založbama Miš (16 novosti z zlatimi hruškami) in Zala (8) (Zadravec, 2018, str. 12).

I. Matko Lukan (Mladinska knjiga) pa je predlagala, da bi pri vrednotenju sodelovali mladinski oddelki vseh slovenskih splošnih knjižnic. To bi se dalo urediti podobno, kot počnejo pri britanski nagradi Carnegie Medal: vsak član knjižničarskega združenja lahko predlaga dva naslova, ti gredo potem v ocenjevanje žirije, ki naredi ožji izbor (Hope, b. d.). Pri nas bi lahko vključili vse splošne knjižnice ter knjižnice osnovnih in srednjih šol, vsaka od njih bi lahko predlagala dva naslova. Končne odločitve pa bi še vedno sprejemali v Pionirski in v okviru komisij, ki podeljujejo priznanja zlata hruška. Tako bi vrednotenje postalo

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

vseslovensko, s čimer bi se izognili kritikam, da je preveč centralizirano v Mestni knjižnici Ljubljana. V prihodnosti bi tudi lahko raziskali, kakšno je poznavanje zlate hruške v splošnih knjižnicah izven Osrednje Slovenije in ali uporabljajo Knjigometer kot pripomoček za nabavo gradiva.

Po britanskem zgledu bi tudi lahko vključili bralce, otroci in mladi bi lahko ocenjevali knjige ožjega izbora, ki bi jih izbrali v Pionirski. To je Pionirska v preteklosti na nek način že počela z nagrado Moja najljubša knjiga, ki se je podeljevala med letoma 1998 in 2012. V akciji, ki so jo pripravljale splošne in šolske knjižnice, so mladi bralci izbirali "svojo najljubšo slovensko knjigo domačega avtorja in najljubšo v slovenščino prevedeno knjigo" (Moja najljubša knjiga, b. d.). Če bi tako nagrado povezali z zlato hruško, bi v vrednotenje vključili tudi mlade bralce, s tem pa bi jim približali branje kakovostnih knjig.

Z našo nalogo smo torej ugotovili, da bi bilo kljub temu, da je zlata hruška uveljavljen znak za označevanje kakovostne literature, mogoče več narediti za njeno promocijo. Predlagali smo, kako bi zlato hruško lahko približali staršem, učiteljem in mladim ter na katerih področjih bi se lahko nadaljevalo raziskovanje. V Pionirski bi glede na komentarje, ki so jih podale urednice, tudi lahko razmislili o manjših spremembah vrednotenja mladinske literature ter ga tako naredili bolj uravnoteženega in splošno cenjenega.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

Blatnik, A. (2017). Uvod: kaj bi lahko bili založniški standardi. V A. Blatnik (ur.), *Založniški standardi: kakovostno izdajanje knjig v Sloveniji* (str. 13–20). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Blažič, M. M. (2007). Knjiga vseh knjig ali Pregledni in priporočilni sezname mladinskih knjig, ki jih pripravlja Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo Knjižnice Otona Župančiča. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar (ur.), *O niču, odejah in koncu sveta: pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig iz leta 2006 po temah, zvrsteh in žanrih* (str. 4–6). Ljubljana: Knjižnica Otona Župančiča. Pridobljeno 3. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Book & Media Awards. (b. d.). Chicago: ALA American Library Association. Pridobljeno 24. 8. 2019 s spletne strani: <http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia>

- Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit
- Ciglencečki, J. (2017). Izvirno leposlovje. V A. Blatnik (ur.), *Založniški standardi: kakovostno izdajanje knjig v Sloveniji* (str. 67–78). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Grilc, U. (2016). Spletni knjižni portali, vrednotenje založniške produkcije in knjižna kultura. *Knjižnica*, 60(2–3), 35–52. Pridobljeno 6. 5. 2019 s spletne strani: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6138/5785>
- Gujtman, M. (2015). Vloga splošne knjižnice v razvoju bralne pismenosti. V M. Miklavčič in A. Barle Lakota (ur.), *Za dvig bralne pismenosti: zbornik prispevkov strokovnega tematskega razgovora na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport* (str. 59–62). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 5. 5. 2019 s spletne strani: <https://www.zrss.si/pdf/Za-dvig-digitalne-pismenosti.pdf>
- Hope, J. (b. d.). *The CILIP Carnegie & Kate Greenway children's book awards* [Predstavitev]. Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 3. 10. 2019 s spletne strani: https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/nase_knjiznice/pionirska/zlate-hruske/Jake-Hope.ppsx
- Kidd, K. (2007). Prizing children's literature: the case of Newbery Gold. *Children's Literature*, 35, 166–190. Pridobljeno 24. 8. 2019 s spletne strani: <http://www.longwood.edu/staff/miskecjm/446kiddprizing.pdf>
- Knjigometer. (b. d.). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 5. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/knjigometer>
- Kos, G. (7. 11. 2011). Literarne nagrade: desetnica, večernica in zlate hruške. *Delo*. Pridobljeno 14. 10. 2019 s spletne strani: <https://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/literarne-nagrade-desetnica-vecernica-in-zlate-hruske.html>
- Kos, G. (2017). Leposlovje za otroke in mladino. V A. Blatnik (ur.), *Založniški standardi: kakovostno izdajanje knjig v Sloveniji* (str. 79–88). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kriteriji vrednotenja [Predstavitev]. (b. d.). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 3. 10. 2019 s spletne strani: https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/nase_knjiznice/pionirska/zlate-hruske/Na_kratko_o_ZLATIH_HRUSKAH.ppsx
- Lavrenčič Vrabec, D. (2018). Nagrajene mladinske knjige in ustvarjalci. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.), *Eden je svet: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2018: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2017* (str. 21–26). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Lavrenčič Vrabec, D., Mlakar, I., in Zadavec, V. (2010). Pod ozvezdjem Knjiga. V

D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar (ur.), *Ozvezdje Knjiga: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2010: pregled knjižne produkcije za mladino 2009* (str. 8–9). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 3. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Mestna knjižnica Ljubljana [MKL]. (2019). *Letno poročilo MKL 2018*. Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 8. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/onas/informacije-javnega-znacaja>

Mlakar Črnič, I. (2018). Nekaj malega o naslovu Eden je svet. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.), *Eden je svet: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2018: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2017* (str. 5–6). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Mlakar, I., Lavrenčič Vrabec, D., in Zadavec, V. (2008). 60 priporočil za 60 let mladinskega knjižničarstva. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar (ur.), *Polet nad črtasto pižamo ali pogum iz ptičje perspektive: pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig iz leta 2007 po temah, zvrsteh in žanrih* (str. 10–12). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana, Knjižnica Otona Župančiča. Pridobljeno 3. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Moja najljubša knjiga. (b. d.). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 5. 10. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/gradivo/literarne-nagrade>

Newbery Medal. (b. d.). Chicago: ALA American Library Association. Pridobljeno 24. 8. 2019 s spletne strani: <http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/newberymedal/newberymedal>

O nas. (b. d.). Dobre knjige. Pridobljeno 25. 8. 2019 s spletne strani: <https://www.dobreknjige.si/O-portalu.aspx>

Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo [CMKK]. (b. d.). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 1. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/pionirska-knjiznica>

Rugelj, S. (2017a). Slovensko založništvo in knjižni trg. V A. Blatnik (ur.), *Založniški standardi: kakovostno izdajanje knjig v Sloveniji* (str. 31–42). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Rugelj, S. (2017b). Tipologije slovenskega založništva. V A. Blatnik (ur.), *Založniški standardi: kakovostno izdajanje knjig v Sloveniji* (str. 21–30). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Smith, V. (2013). The "Caldecott effect": the powerful impact of those "shiny stickers".

Children and Libraries, 11(1), 9–13. Pridobljeno 13. 5. 2019 s spletne strani:

<https://journals.ala.org/index.php/cal/article/view/100/75>

Strokovne komisije za priznanja zlata hruška. (2018). Utemeljitev strokovnih komisij za

priznanja zlata hruška 2018. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.), *Eden je*

svet: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2018: pregled knjižne

produkcije za mladino iz leta 2017 (str. 27–29). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Večernica. (16. 9. 2019). Maribor: Večer. Pridobljeno 3. 10. 2019 s spletne strani:

<http://www.vecernica.si/v1/default.aspx>

Zadravec, V. (2011). Zlata hruška – znak kakovosti za knjige, namenjene otrokom in mladim.

Bukla, 71. Pridobljeno 3. 9. 2019 s spletne strani: [https://www.bukla.si/revija-](https://www.bukla.si/revija-bukla/zlata-hruska-znak-kakovosti-za-knjige-namenjene-otrokom-in-mladini.html)

[bukla/zlata-hruska-znak-kakovosti-za-knjige-namenjene-otrokom-in-mladini.html](https://www.bukla.si/revija-bukla/zlata-hruska-znak-kakovosti-za-knjige-namenjene-otrokom-in-mladini.html)

Zadravec, V. (2016). Štetje zvezd. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.), *Od gnezd*

do zvezd: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2016: pregled knjižne

produkcije za mladino iz leta 2015 (str. 8–12). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Pridobljeno 5. 9. 2019 s spletne strani: <https://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Zadravec, V. (2017). Odmevi števil. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.),

Odklenjeni kriki: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2017: pregled

knjižne produkcije za mladino iz leta 2016 (str. 7–13). Ljubljana: Mestna knjižnica

Ljubljana. Pridobljeno 5. 9. 2019 s spletne strani:

<https://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Zadravec, V. (2018). Lonček števil. V D. Lavrenčič Vrabec in I. Mlakar Črnič (ur.), *Eden je*

svet: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2018: pregled knjižne

produkcije za mladino iz leta 2017 (str. 7–12). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.

Zlata hruška. (b. d.). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 5. 9. 2019 s spletne

strani: <https://www.mklj.si/zlata-hruska>

Žumer, M. (2005). Ekspertna študija. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v*

bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu (str. 96–101). Ljubljana:

Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Priloga 1: Skupna tabela podatkov o izposoji iz sistema Cobiss

AVTOR	NASLOV	OBDOBJE PRED PREJEMOM PRIZNANJA ZLATA HRUŠKA	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 1	OBDOBJE PO PREJEMU PRIZNANJA ZLATA HRUŠKA	ŠTEVILO IZPOSOJ V OBDOBJU 2
Nataša Konc Lorenzutti	<i>Kdo je danes glavni</i>	1. 1. 2016– 30. 11. 2016	141	1. 12. 2016– 31. 10. 2017	191
Cvetka Sokolov	<i>Kot noč in dan</i>	1. 1. 2016– 30. 11. 2016	77	1. 12. 2016– 31. 10. 2017	39
Els Beerten	<i>Vsi si želimo nebes</i>	1. 1. 2017– 30. 11. 2017	181	1. 12. 2017– 31. 10. 2018	156
Alessandro D'Avenia	<i>Kar ni pekel</i>	1. 1. 2017– 30. 11. 2017	85	1. 12. 2017– 31. 10. 2018	46
Anja Štefan	<i>Drobtine iz mišje doline</i>	1. 1. 2017– 20. 11. 2018	170	1. 12. 2018– 20. 9. 2019	172
Darja Divjak Jurca	<i>Foksi in športni duh</i>	1. 1. 2017– 20. 11. 2017	48	1. 12. 2018– 20. 9. 2019	51

(obarvane so prejele priznanje zlata hruška)

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Priloga 2: Celotni intervjuji z urednicami mladinskega leposlovja

IRENA MIŠ SVOLJŠAK, ZALOŽBA MIŠ (12. 9. 2019)

UREDNIŠKO DELO

Ali lahko na kratko opišete proces izbire knjig, ko se odločate, katere boste uvrstili v program založbe?

Knjige domačih avtorjev:

Dobivamo 'rokopise' različnih domačih avtorjev in po uredniški presoji njihove literarne vrednosti se potem odločimo za izdajo ali pa ne.

Prevodne knjige:

Iz ponudbe tujih založb in agentov, ponudbe na raznih sejnih v tujini in brskanja po spletu izberemo knjige, ki nas bi zanimale. Prosimo za njihov izvod v pdfju in potem ocenimo, ali bi sodile v naš program.

Kako pomembne so pri izbiri ilustracije (če jih besedilo že vnaprej vsebuje)?

Izjemno redko besedilo vsebuje ilustracije. Če jih, jih običajno zavrnemo (ker presodimo, da niso dobre) in angažiramo ilustratorja, za katerega sodimo, da bodo njegove ilustracije sodile k besedilu.

Ali vam je pri izbiri najpomembnejša kakovost besedila (in ilustracij) ali nanjo vplivajo tudi drugi dejavniki (pri prevedenih npr. uspeh v tujini, pri izvirnih tematika, ki se prodaja, uveljavljen avtor)?

Vedno je najpomembnejša kakovost besedila. Res pa je, da imamo pri prevodnih besedilih še dodatne informacije, ki nas morda prepričajo, nekaj jih navajate. A besedilo mora biti dobro ali pa mora imeti knjiga kakšne druge kvalitete. Nikoli pa se ne odločamo na podlagi recimo tematike, ki naj bi se prodajala.

Ali se proces kaj razlikuje, če gre za izvirno slovensko besedilo ali za besedilo, ki ga je potrebno prevesti?

Če mislite na proces izbire je razlika zgolj v tem, da imajo prevodne knjige tudi veliko dodatnih informacij, ki jih lahko pridobimo in ki nam pomagajo pri odločitvi (o nastanku knjige, zakaj taka tematika, kako je s knjigo v nacionalnem okolju, morebitne nagrade itd). Pri

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

domačem besedilu pa imamo običajno le besedilo, slovenski avtorji običajno ne napišejo nič o knjigi, tudi sinopsis redko dobimo.

Kako pomembna se vam zdi izbira dobrega prevajalca?

Zelo. Slab prevajalec iz dobrega besedila zagotovo naredi slabšega. Zato imamo nabor prevajalcev, ki jim zaupamo.

Ali vam je tehnična izvedba enako pomembna kot kakovost besedila?

Seveda. Pri slikanicah je npr. pomemben papir, njegova kakovost, zelo pomembno je oblikovanje oziroma prelom, tisk (kar žal ni odvisno od nas in nanj vedno ne moremo vplivati) skratka, kakovost želimo doseči v vseh stopnjah nastajanja knjige.

ZLATA HRUŠKA

Kaj vam pomeni, če knjiga, ki ste jo izbrali za objavo, dobi znak ali priznanje zlata hruška?

To je informacija, da smo izdajo knjige v vseh fazah od izbire besedila do tiska izvedli dobro, za kar se zelo trudimo. Pomeni tudi, da se bo knjiga morda prodajala nekoliko bolje, kot se sicer. Seveda pa nam godi tudi priznanje samo.

Ali veste, koliko knjig, ki jih je izdala vaša založba, je do danes prejelo znak ali priznanje zlata hruška?

Od 2007 do 2018 sta bili to 102 knjigi (sem ne štejemo ponatisov), kar je 40 % vseh pri naši založbi izdanih otroških in mladinskih knjig. Ne zdi se nam prav, da se zlate hruške podeljujejo za ponatise. Menimo, da se na ta način umetno ustvarja vtis kakovosti določenih založb, ki razpolagajo s 'klasičnimi' mladinskimi besedili.

Ali pri izbiri naslovov, ki jih pripravljate za objavo, kdaj pomislite na to, katera knjiga bi lahko prejela znak ali priznanje zlata hruška?

Ne, to za nas ni kriterij izbire. Kdaj se za kakšno besedilo odločimo z zavestjo, da zlate hruške ne bo, a bomo vseeno naredili dobro knjigo, ki jo bodo mladi bralci radi prebirali.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ali z določenimi avtorji raje sodelujete, ker so njihove prejšnje knjige prejele znak ali priznanje zlata hruška?

Nikakor ne. Se pa pri vsakem avtorju trudimo, da bi mu naredili dobro knjigo. Kar pa ne pomeni nujno, da bo prejela znak zlata hruška.

Ali se vam zdi, da lažje pritegnete uveljavljene in kakovostne avtorje mladinske literature, ker so knjige vaše založbe že prejele znak ali priznanje zlata hruška?

Ne, nimamo tega občutka. Res pa je, da marsikateri domač avtor, ki mu izdajamo knjigo prvič pravi, da se je za nas odločil, ker delamo dobre knjige in ker smo po informacijah, ki jih ima, solidni tudi pri plačevanju.

Se vam zdi, da vaša založba pridobi na ugledu, če knjiga, ki ste jo izdali, prejme znak ali priznanje zlata hruška?

Tako bi moralo biti. Žal pa ima to tudi negativne posledice, če bi zavist gorela ...

PRODAJA

Ali po prejemu priznanja ali znaka zlata hruška zaznate povečanje prodaje teh naslovov?

Da.

Kdo kupi več nagrajenih knjig, knjižnice ali kupci v trgovinah?

Splošne in šolske knjižnice.

Ali se knjige, ki so prejele znak ali priznanje zlata hruška, dalj časa dobro prodajajo kot tiste, ki ga niso?

Res je.

ALENKA VELER IN IRENA MATKO LUKAN, MLADINSKA KNJIGA (24. 9. 2019)

UREDNIŠKO DELO (AV Alenka Veler, ILM Irena Matko Lukan)

Ali lahko na kratko opišete proces izbire knjig, ko se odločate, katere boste uvrstili v program založbe?

AV

Pri svojem delu se ves čas sprašujem: Kako mlade nagovoriti, da bodo v roke vzeli knjige, ki jih uvrščam v svoj program izdaj? Kako loviti stičišče med všečnostjo in kakovostjo? Kako ohranjati in negovati razkošno dediščino založbe? Že zgodaj so se mi izoblikovala ta osnovna vodila pri kreiranju programa:

- V njem želim imeti kakovostna izvirna in prevodna dela, ki so motivno čim bolj raznolika.
- Zajemam iz literatur različnih narodov – ažurno prevajamo novosti, obenem pa skrbimo tudi za to, da so v program umeščene še neprevedene klasike.
- Del programa so ponatise izvirnih in prevodnih klasičnih del, velikokrat so te izdaje dopolnjene denimo z novimi ilustracijami ali kako drugače prenovljene.
- Trudim se, da bi bil program žanrsko raznolik – od realistične do fantazijske književnosti.
- Ko izbiram knjige, poskušam začutiti, kaj bi lahko mlade bralce pritegnilo, obenem pa mene kot bralko zadovoljilo.
- Zelo pomembno mi je, da imajo knjige sporočilo, za katerim kot urednica lahko stojim, brskam za kakovostnimi avtorji in knjigami, ki prispevajo k boljšemu sobivanju.
- Ker delam na veliki založbi, ki se preživlja s prodajo knjig, se lahkotnejšemu čitvu ne smem izogibati, so pa knjige iz tega dela programa narejene enako skrbno kot tiste iz bolj zahtevnega dela.

ILM

Delovati v založbi z več kot sedemdesetletno tradicijo, ki ima neizmerno bogato zakladnico je po eni strani velik privilegij, po drugi pa velika odgovornost, ki velikokrat vzbuja dvome in (samo)spraševanja. Seveda so pri tem, kakšne knjige imamo najbolj pomembni avtorji in prevajalci, a brez dobrega urednika ne gre najbolje. Pri slovenski otroški in mladinski književnosti ne moremo in ne smemo spregledati pomen dela in ustvarjanja Kristine Brenkove, urednice, pisateljice in prevajalke, mame slovenske slikanice in dobre otroške knjige. Verjetno ni Slovenca, ki ne bi imel doma vsaj nekaj knjig, ki jih je "spravila" na svet ona. Z "njenimi" slikanicami smo in še danes stopamo v svet branja in pisanja ter

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

občudovanja lepih podob. Vsak od nas ima vsak precej spominov na ta močna doživetja iz otroštva. Zaradi nje ima v Sloveniji res bogato zakladnico knjig izpod peresa in čopiča priznanih ustvarjalcev. To veliko čudežno preprogo leposlovja za otroke so stkali in jo še tkejo sami imenitni ustvarjalci – skoraj vsi slovenski pesniki, pisatelji, prevajalci in slikarji. Kristina Brenkova je torej načrtala pot, po kateri poskušamo stopati naprej.

Pri leposlovju za otroke je večji del programa posvečen izvirnemu slovenskemu leposlovju (dve tretjini). Pri tem je najpomembnejša kakovost (tako besedil kot ilustracij). Zame je pomembno, da zgodba, pesem ... najprej nagovori mene. Pri ponovnem branju se vprašam, kaj pripoveduje najmlajšim in njihovim odraslim. Nato pa se posvetim jeziku (kako je uglašen), strukturi, slogu, notranji konsistenci, obliki ...

Pri kreiranju programa iščem ravnovesje med izvirnim in prevodnim leposlovjem, med prozo in poezijo, med objavljanim že uveljavljenih avtorjev in odpiranjem vrat novim avtorjem – tako piscem kot ilustratorjem (denimo v zbirki Čebelica). Poti, ki pripeljejo do izdaje knjige, so zelo različne. Največkrat avtorji sami potrkajo na vrata pisarne, včasih koga nagovorimo k sodelovanju. Glede na to, da je za nami dolgoletna tradicija pa skrbimo tudi, da so na voljo (s ponatisi) tudi kanonizirana dela. Ob pomembnih jubilejih naših avtorjev se "poklonimo" s knjižnimi izdajami, s ponatisi, antologijami, izbori, (i)zbranimi deli ... Ponosna sem na vsakoletne antologije (*Čudežni vrt*, *Drevo pravljic*, *Zlata ptica*, *Pravljični cvet*, *Zlata mačja preja*, *Svet je kakor ringaraja*, *Čoharije*, *Kaj se komu sanja*, *Mančkarada*, *Rasla je Jelka*). To so zakladnice za več generacij. Pa na izbore slovenskih ljudskih pravljic kot je denimo *Za devetimi gorami* in *Tristo zajce*. Pa za dopolnjene antološke zbirke, kot je *Sončnica na rami*, *Oblike duha* ... Veliko veselje je ob izidu prav vsake knjige posebej, če je ta dobra in če se izkaže (kasneje), da je našla stezice k bralcem.

Kako pomembne so pri izbiri ilustracije (če jih besedilo že vnaprej vsebuje)?

AV

Seveda, izjemno. Ustrezati morajo visokim standardom založbe.

ILM

Kot je zapisala Alenka. Ilustracije so izjemno pomembne. V naši založbi imamo srečo, da imamo likovnega urednika (Pavleta Učakarja). Gre za skupne odločitve, dialog, razmislek, proces ... Pri slikanicah gre za monolit, kjer so podobe enako pomembne kot besedilo.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Knjige, ki smo jih brali v otroštvu se globoko vtisnejo v nas, tako dobre kot slabe. Zato je pomembno, katere in kakšne knjige otrok jemlje v roke. Najboljše je, če je kakovostno oboje – besedilo in ilustracije. Rada citiram Kristino Brenkovo, ki je o svojem uredniškem delu rekla: *"Nisem bila samo firbčna, bila sem tudi zelo izbirčna."* Pri prevodnem leposlovju (še posebej pri otroškem) te najprej nagovorijo podobe. Seveda pa se ustvarjalci razvijajo. Njihova začetna dela morda še niso tako močna ... Tudi mladim je treba odpreti prostor.

Ali vam je pri izbiri najpomembnejša kakovost besedila (in ilustracij) ali nanjo vplivajo tudi drugi dejavniki (pri prevedenih npr. uspeh v tujini, pri izvirnih tematika, ki se prodaja, uveljavljen avtor)?

AV

Na to sem že odgovorila zgoraj.

ILM

Vse, kar ste vprašali, je pomembno. Denimo pri slikanicah Julie Donaldson in Axla Schefflerja je združeno vse: uspeh v tujini in pri nas, kakovost, izvirna tematika, uveljavljena avtorja, dober prevajalec in prevajalka (Milan in Nina Dekleva). Drug primer, ko je Neli K. Filipić napisala besedilo Požar, se mi je zdelo pomembno, da obravnava temo, o kateri moramo spregovoriti z otroki. Skupaj z likovnim urednikom sva se odločila, da dava v ilustriranje Bojani Dimitrovski, ki so ji izkušnje migracij domače. Ali pa čisto nova slikanica-prvenec Ane Kalin o posvojitvi (izvirne slikanice s to temo še nismo imeli). Pa spet drugače, ko nastaja nova slikanice Anje Štefan – njena dela so izbrušene mojstrovine. Vsaka knjiga je svet zase. Vsi udeleženi pa skupaj delamo na tem, da bi bil končni izdelek čim boljši (avtorji, uredniki, lektorji, oblikovalci ...).

Ali se proces kaj razlikuje, če gre za izvirno slovensko besedilo ali za besedilo, ki ga je potrebno prevesti?

AV

Bistveno. Delo z izvirnimi rokopisi zahteva drugo koncentracijo in veščine – pred izidom se skupaj z avtorjem urednik ukvarja z izboljšavami na ravni zgodbe, likov, sloga, besedišča, jezikovnega registra, kultiviranosti ... Tako delo je lahko zelo dolgotrajno. Če dobiš v roke objavljen izvirni rokopis, se ne ubadaš s temo – razveseliš se vsakega, ki obeta. Pri prevodnih knjigah je vse prej omenjeno delo z besedilom nekdo že opravil, izbiraš iz neprimerno bolj bogate ponudbe in si pri tem lahko zelo izbirčen.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ILM

Popolnoma se strinjam z Alenko. Včasih se pošalim, da je izdaja knjig Tove Jansson, Astrid Lindgren, Roalda Dahla, Tomija Ungererja, pravi počitek. Še posebej, ker po navadi sodelujemo z odličnimi prevajalci. Pa spet je posebno veselje, ko v naš prostor prenašaj kaj drznega. Pomembno se mi zdi, da se posebej skrbno posvečamo izvirnemu leposlovju, saj bomo le tako ohranili naš jezik. Dobro je, da otroku in njegovemu odraslemu ponudimo čim bolj raznoliko kakovostno literaturo (pesmi in prozo) ter ilustracije.

Kako pomembna se vam zdi izbira dobrega prevajalca?

AV

Izbira prevajalca ali prevajalke je pomembna. Praviloma izbiram izkušene prevajalce, vsake toliko pa je potrebno dati priložnost tudi mlajšim, da se lahko razvijajo. Takrat je pač malo več uredniškega dela.

ILM

Ker imam v programu prevodnega leposlovja mnogo manj kot Alenka, izbiram preizkušene/dobre prevajalce. Torej manj odpiram vrata mladim. Smo pa v letu 2018 sodelovali v projektu "*Mladi prevajalci in njihov preboj na slovenski knjižni trg*" v okviru uspešne prijave na razpis "*Po kreativni poti do znanja*", ki ga je financiral Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. Vanj so bili vključeni izbrani študenti (Matija Godeša, Veronika Mahne, Katja Mavrič Bordon, Nina Brezar) in mentorji Oddelka za prevajalstvo Filozofske fakultete (izr. prof. dr. Tanja Žigon, doc. dr. Marija Zlatnar Moe, doc. dr. Adriana Mezeg, lekt. dr. Amalija Maček) ter študenti različnih smeri Pedagoške fakultete (Ema Oražem, Anamarija Bukovec, Nuša Jurjevič) z mentorico red. prof. dr. Mileno Milevo Blažić, poleg tega pa še naša založba (mentorica Irena Matko Lukan) in Društvo slovenskih književnih prevajalcev (zanj predsednica izr. prof. dr. Đurđa Strsoglavec). Vstop na trg književnega prevajanja je za mlade prevajalce izjemno težek, saj se založbe praviloma odločamo za preizkušene ali nove prevajalce, za katere dobimo priporočilo. Cilj projekta je bil tako mladim nadarjenim prevajalcem že med študijem omogočiti, da navežejo stike z založbo in stanovskim društvom ter spoznajo vse stopnje prevodnega postopka (od izbire besedila, pridobivanja avtorskih pravic, prevajanja, lektoriranja, korektur, sodelovanja z oblikovalci, ilustratorji pa vse do predstavitve prevoda javnosti) in ne le sam prenos iz enega jezika v drugega, čemur se večinoma posvečajo med študijem. Spoznavanje prevodnega postopka in prenosi znanja med vključenimi v projekt so potekali na primeru štirih tujih

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

slikanic (angleške, nemške, francoske in španske), ki so jih študenti prevedli v slovenščino in jih s pomočjo mentorjev pripravili za objavo. Predvidevamo, da bo prva slikanica *Nusret in krava* (Nusret und die Kuh, Anja Tuckermann, ilustrirala Uli Krappen in Mehrdad Zaeri izšla leta 2020.

Ali vam je tehnična izvedba enako pomembna kot kakovost besedila?

AV

Absolutno. Preveč energije gre v izbiro in pripravo gradiva, da bi nazadnje izšel površen in slab založniški izdelek. Temu posvečamo veliko skrb, naše knjige so tehnično skrbno pripravljene.

ILM

Lahko le pritrdim Alenki. Veliko se posvečamo formatu, papirju, dodatkom (npr. lak, kazalni trak ...), likovni urednik in oblikovalec/oblikovalka gresta mnogokrat v tiskarno preveriti, barve, pomembna je vezava. Smo pa zaradi majhnih naklad vezani na visoke cene tiska. Založniki dobro vemo, katere tiskarne so dobre za posamezne projekte ...

ZLATA HRUŠKA

Kaj vam pomeni, če knjiga, ki ste jo izbrali za objavo, dobi znak ali priznanje zlata hruška?

AV

Občutek, da se tvoje delo opazi in ceni, je dober. Znak pomeni, da je nekdo tvoj trud zaznal in potrdil.

ILM

Vedno z radovednostjo pogledamo, katere knjige so prijele znak zlata hruška. Kot je zapisala Alenka, dober občutek je, ko nekdo tvoje delo opazi in ga ovrednoti. Vsak znak zlata hruška je "mala nagrada". Tudi opisi knjig oz. obrazložitve znaka so dobri. Je pomembno vodilo in včasih spodbuda za razmislek. Včasih pa se z oceno ne strinjamo (denimo pri knjigi *Čriček in temačni občutek* so bili argumenti člana komisije mag. Tomata Koširja nestrokovni in neargumentirani). Nič ni narobe, če gre za različne strokovne poglede, ocene – a včasih se pri tem pokaže neznanje in nepoznavanje založniškega dela. Meni se zdi še vedno najbolj pomembna vsebina knjige. Priznanje Zlata hruška je pomembno in zelo uveljavljeno. Se mi

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

pa zdi, da bi moralo podeljevanje iti v smer vseslovenske nagrade. Da bi se združile vse slovenske knjižnice (še posebej tiste, ki imajo oddelke za otroke in mladino). Menim, da so knjižničarji dovolj kompetentni, da bi o nagradah lahko odločali sami. Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig in pregled knjižne produkcije je pomembno strokovno vodilo tako za nas, založnike, kot za vse odrasle, ki delajo z otroki in mladimi ter tudi za starše.

Ali veste, koliko knjig, ki jih je izdala vaša založba, je do danes prejelo znak ali priznanje zlata hruška?

AV

Ne, preštevanje bi bilo precej zamudno. Znak zlata hruška nosi večina naše vsakoletne produkcije in večina ponatisov (saj gre za klasike otroške književnosti).

ILM

Veseli smo vseh znakov zlata hruška. Preštevamo jih ne, vsako leto znova pa natančno pogledamo, katere knjige so ga dobile.

Ali pri izbiri naslovov, ki jih pripravljate za objavo, kdaj pomislite na to, katera knjiga bi lahko prejela znak ali priznanje zlata hruška?

AV

Ne.

ILM

Gledamo predvsem na to, da bo knjiga kakovostna.

Ali z določenimi avtorji raje sodelujete, ker so njihove prejšnje knjige prejele znak ali priznanje zlata hruška?

AV

Ne, to ne igra nobene vloge.

ILM

Ne.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ali se vam zdi, da lažje pritegnete uveljavljene in kakovostne avtorje mladinske literature, ker so knjige vaše založbe že prejele znak ali priznanje zlata hruška?

AV

Ne. Pritegne jih ugled založbe in dobro opravljeno založniško delo.

ILM

Kot je zapisala Alenka. Ne. Pritegne jih tudi dobro in spoštljivo sodelovanje z uredniki in vsemi udeleženi v procesu.

Se vam zdi, da vaša založba pridobi na ugledu, če knjiga, ki ste jo izdali, prejme znak ali priznanje zlata hruška?

AV in ILM

Vsaka nagrada prispeva k ugledu, tudi zlata hruška.

PRODAJA

Ali po prejemu priznanja ali znaka zlata hruška zaznate povečanje prodaje teh naslovov?

AV

Žal ne. Več o tem pove tabela, ki sem jo pripravila za potrebe simpozija v okviru *Oko besede* 2016. Na vrhu lestvice so velike prodajne uspešnice, njihova prodaja zagotovo nima nič z zlato hruško. Knjige, ki so prejele priznanje zlata hruška so žal v resnici na dnu tabele.

	Naslov	Trda izdaja	Žepna izdaja	Skupaj	Izposoja (Cobiss)
1	Krive so zvezde	1.125	7.207	8.342	15.642
2	Kdo si, Aljaska?	1.698	3.012	4.710	7.500
3	Lažna mesta	777	2.923	3.700	4.460
4	V morju so krokodili	993	979	1.972	7.459
5	Trinajst razlogov	753	776	1.529	8.079
6	Kot v filmu*	??	??	1.436	6.694
7	Na begu (Hrup in kaos)	600	737	1.337	5.711
8	Če ostanem	616	721	1.337	3.423

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

9	Eleanor in Park	450	817	1.267	1.949
10	Rdeče kot kečap	485	501	986	3.520
11	Zakaj in zato (Hrup in kaos)	441	525	966	2.692
12	Sedem minut čez polnoč**	964		964	4.929
13	Kit na plaži***	873		873	1.715
14	Vojna pošasti (Hrup in kaos)**	425	345	770	2.226
15	Tehanu (Saga o Zemljemorju)	507		507	1.710
16	Zgodbe iz Zemljemorja (Saga o Zemljemorju)**	427		427	1.248
17	Drugi veter (Saga o Zemljemorju)	425		425	621

*Prejemnica nagrad modra ptica, desetnica, večernica. Številu prodanih izvodov lahko prištejmo še 21.500 izvodov, ki jih je JAK odkupil za projekt Rastem s knjigo.

**Prejemnica priznanja zlata hruška za prevodno delo.

***Tudi k tej knjigi je treba prišteti 22.000 izvodov, ki jih je JAK odkupil za projekt Rastem s knjigo.

Uspešnost prodaje otroškega leposlovja zagotovo ni povezana z znakom zlata hruška.

Kdo kupi več nagrajenih knjig, knjižnice ali kupci v trgovinah?

AV

Odvisno od posameznega naslova – priljubljeni avtorji se prodajajo bolje v knjigarnah, zahtevnejše kakovostno leposlovje knjižnicam. Težko pa rečem, ali je to povezano z znakom zlata hruška.

ILM

Pri otroškem leposlovju se lahko enako dobro prodajajo tudi zahtevne/visoko kakovostne knjige. Knjige kanoniziranih avtorjev (denimo Svetlana Makarovič, Tone Pavček, Kajetan Kovič, Jelka Reihman ...) se prodajajo bolje. Na sploh se bolje prodajajo že uveljavljene in priljubljene knjige. Zaradi nizkih naklad v zadnjih leti nove knjige težko postanejo enako priljubljene. Na prodajo knjig vpliva tudi cena. Res pa je, da se v naši Založbi včasih ne znamo pohvaliti z nagradami. Manjše založbe bolj vestno navajajo vse nagrade in priznanja.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojajo gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ali se knjige, ki so prejele znak ali priznanje zlata hruška, dalj časa dobro prodajajo kot tiste, ki ga niso?

AV in ILM

Tudi to je težko reči, podatkov o tem nimamo.

MATEJA SUŽNIK, ZALOŽBA ZALA (4. 10. 2019)

UREDNIŠKO DELO

Ali lahko na kratko opišete proces izbire knjig, ko se odločate, katere boste uvrstili v program založbe?

Vsaka odločitev temelji na našem programu.

Delo mora biti za otroke ali mlade (tudi s področja cross-over, torej vsegeneracijske literature)-

Radi pogledamo po nagrajenih avtorjih, ni pa to edino merilo. Besedilo nas mora prepričati, ilustracije enako. Kvalitetno, izbrano, tudi z mislijo na bralce, ne le strokovne komisije□

Kako pomembne so pri izbiri ilustracije (če jih besedilo že vnaprej vsebuje)?

Zelo, smo celo odrasli vedno bolj naklonjeni podobi, ta pa naj ne bo zgolj všečna, nikakor ne na prvo žogo, v smislu najbolj umetniškega pa spet ne, vsaj za otroke naj diha iz nje otroška duša.

Ali vam je pri izbiri najpomembnejša kakovost besedila (in ilustracij) ali nanjo vplivajo tudi drugi dejavniki (pri prevedenih npr. uspeh v tujini, pri izvirnih tematika, ki se prodaja, uveljavljen avtor)?

Pravzaprav sem na to že odgovorila.

Ali se proces kaj razlikuje, če gre za izvirno slovensko besedilo ali za besedilo, ki ga je potrebno prevesti?

Po svoje izvirno zahteva več sodelovanja, čeprav tudi prevodno, vsaj mi se slednjega lotevamo ravno tako v sodelovanju ne le z agenti ali založniki, ampak tudi z avtorji, oblikovalci in seveda prevajalci.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kako pomembna se vam zdi izbira dobrega prevajalca?

Zelo.

Ali vam je tehnična izvedba enako pomembna kot kakovost besedila?

Seveda.

ZLATA HRUŠKA

Kaj vam pomeni, če knjiga, ki ste jo izbrali za objavo, dobi znak ali priznanje zlata hruška?

Spodbudo, priznanje.

Ali veste, koliko knjig, ki jih je izdala vaša založba, je do danes prejelo znak ali priznanje zlata hruška?

Hm, na pamet, najmanj 40 – 50 ali več kot polovica vseh naših izdaj za otroke in mladino (smo najmanjša založba v Sloveniji, nenaklonjeni veliki produkciji).

Ali pri izbiri naslovov, ki jih pripravljate za objavo, kdaj pomislite na to, katera knjiga bi lahko prejela znak ali priznanje Zlata hruška?

Včasih.

Ali z določenimi avtorji raje sodelujete, ker so njihove prejšnje knjige prejele znak ali priznanje zlata hruška?

Včasih.

Ali se vam zdi, da lažje pritegnete uveljavljene in kakovostne avtorje mladinske literature, ker so knjige vaše založbe že prejele znak ali priznanje zlata hruška?

Delno.

Se vam zdi, da vaša založba pridobi na ugledu, če knjiga, ki ste jo izdali, prejme znak ali priznanje zlata hruška?

Delno.

Banko, T., Vpliv vrednotenja mladinske literature na knjižno produkcijo in izposojno gradiva: primer označevanja kakovostnih knjižnih del z znakom zlata hruška. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

PRODAJA

Ali po prejemu priznanja ali znaka zlata hruška zaznate povečanje prodaje teh naslovov?

Za malenkost.

Kdo kupi več nagrajenih knjig, knjižnice ali kupci v trgovinah?

Knjižnice.

Ali se knjige, ki so prejele znak ali priznanje zlata hruška, dalj časa dobro prodajajo kot tiste, ki ga niso?

Različno.